Az Európai Szociális Alap támogatásával

Magyarország régióinak földrajza
ÉSZAK-ALFÖLD

szerkesztette: *Dr. Hanusz Árpád*

intézetigazgató egyetemi tanár

I. Természeti adottságok:

- Természeti kincsek, készletek
- Környezeti állapot
- Tájpotenciál és hasznosítás (mg. turizmus)

A régió felépítése I. Természeti adottságok 1.

A régió felépítése I. Természeti adottságok 1.

- <u>Tájtípusok:</u>

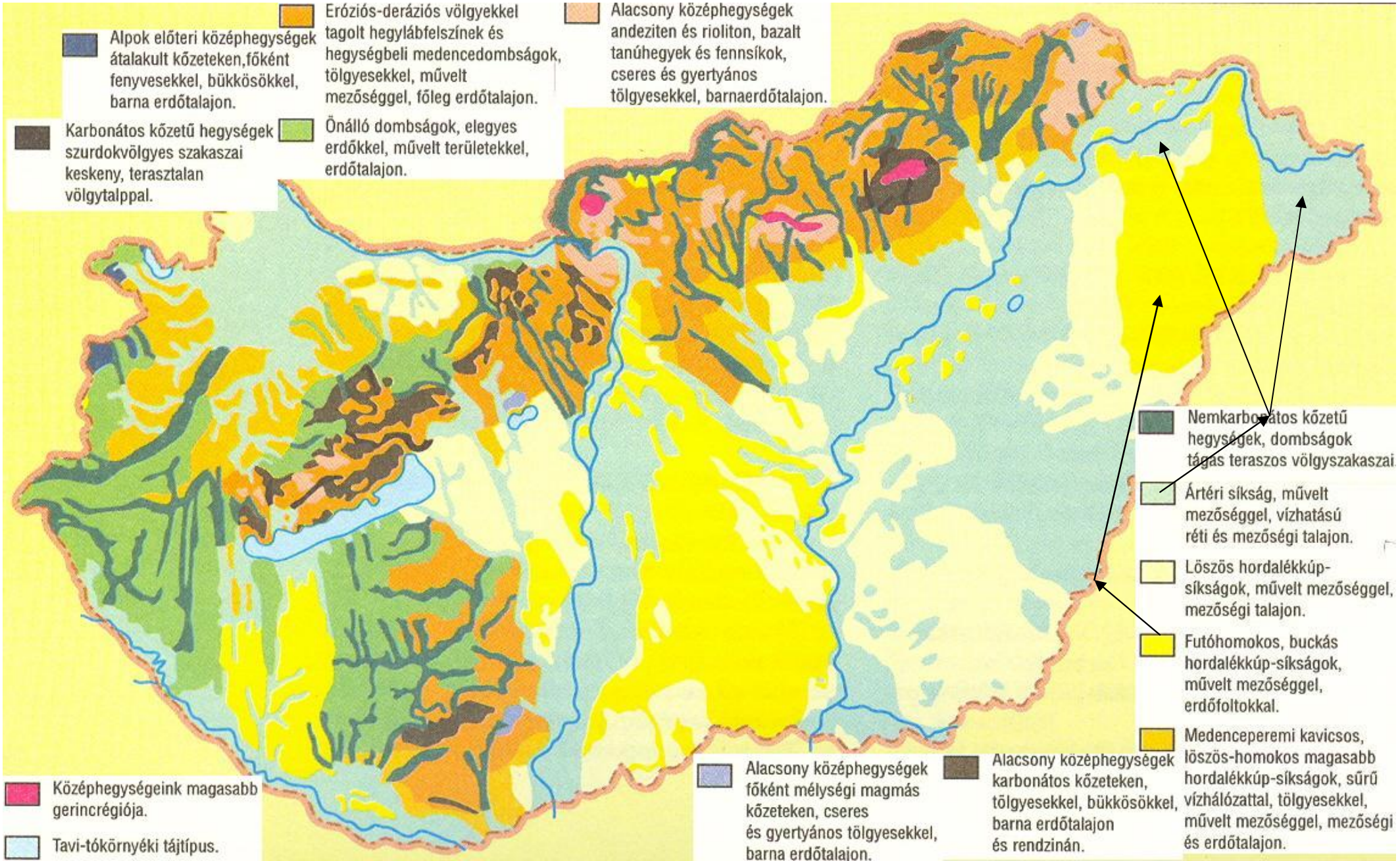

A régió felépítése I. Természeti adottságok 2.

- <u>Ásványkincsek:</u>
  - Energiahordozók

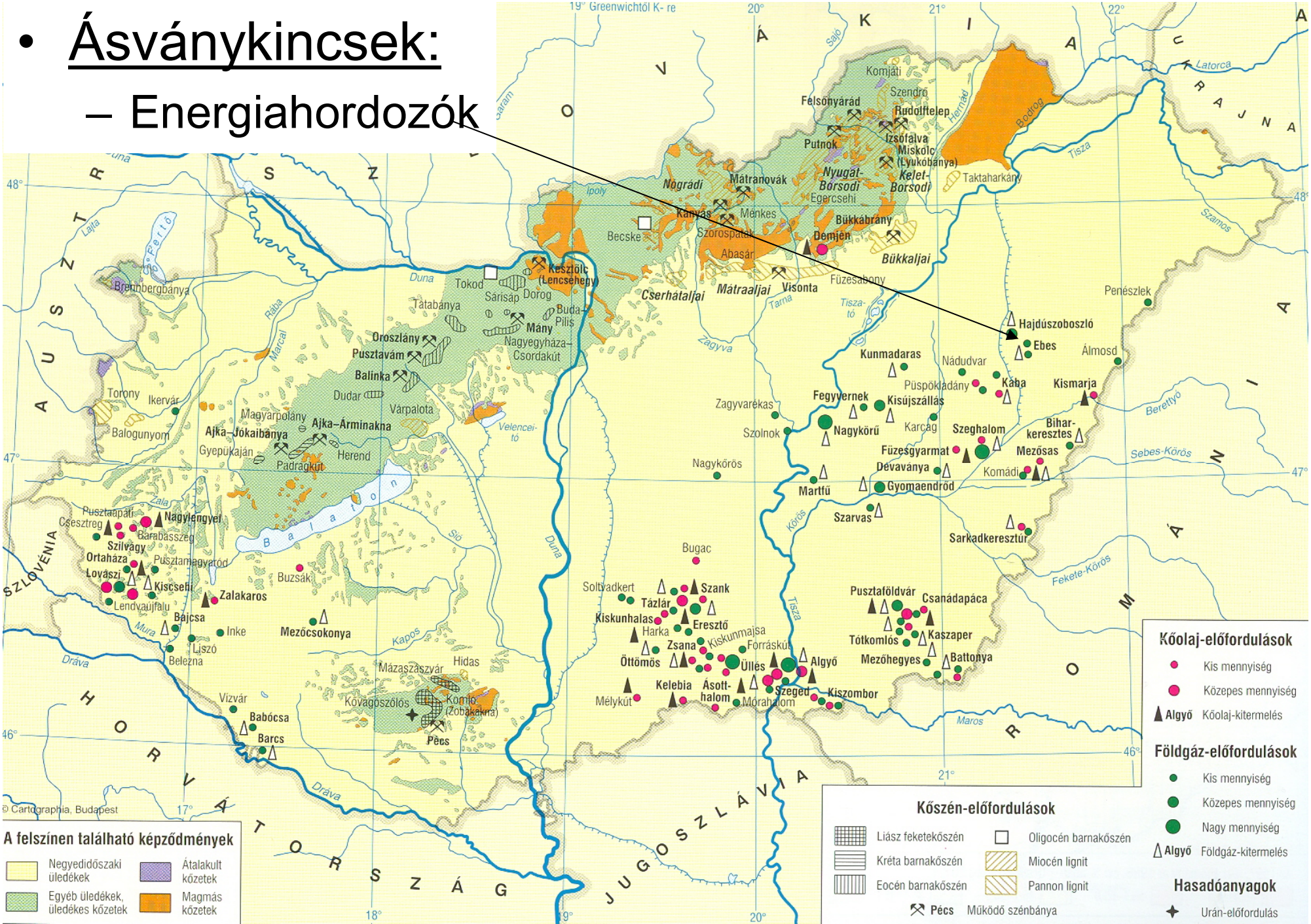

A régió felépítése I. Természeti adottságok 2.

- <u>Felszín alatti vízkészletek:</u>

  Termál- és gyógyvizek

A régió felépítése I. Természeti adottságok 3.

- <u>Környezeti állapot:</u>
  - A kistérségek komplex környezeti állapota

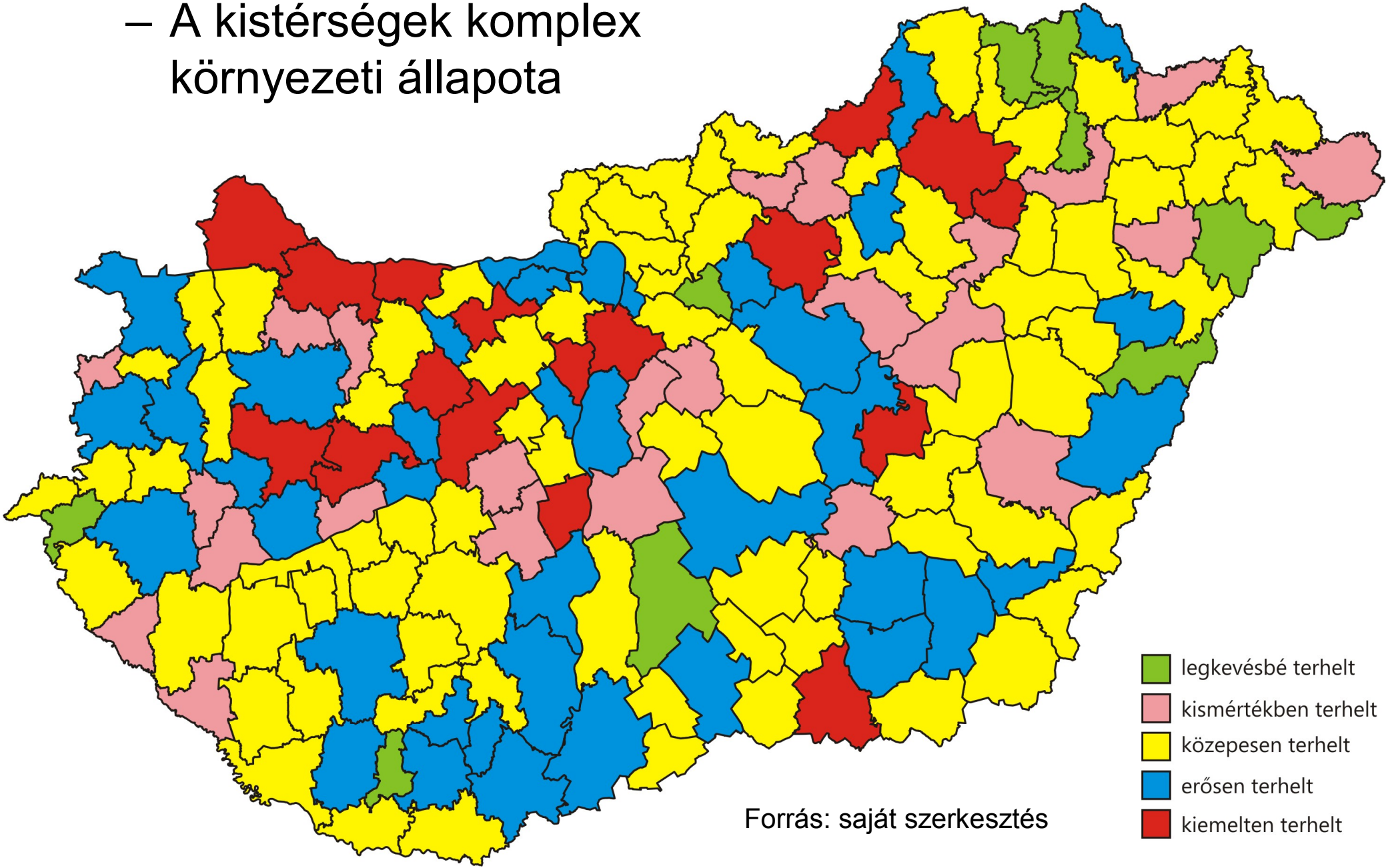

Forrás: saját szerkesztés

A régió felépítése I. Természeti adottságok 4.

- <u>Tájpotenciál és hasznosítás:</u>
  - Klíma, talaj adottságok és a mezőgazdasági területhasználat

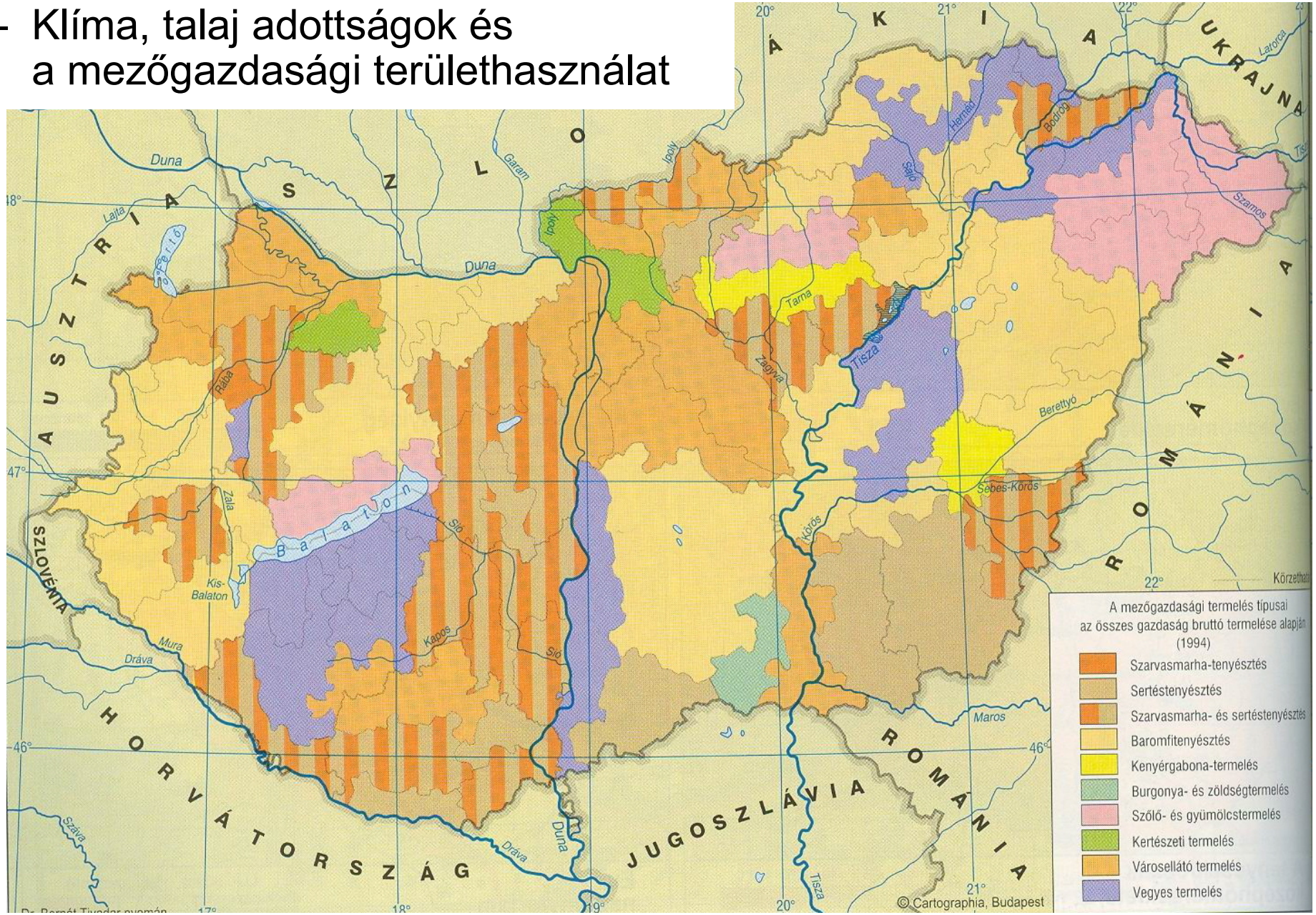

A régió felépítése I.
Természeti adottságok 5.

1. **Sopron:** kékfrankos, merlot, cabernet sauvignon, pinot noir, zweigelt
2. **Somló:** olaszrizling, furmint, hárslevelű
3. **Balatonmellék:** olaszrizling, rizlingszilváni, zöld veltelini, piros tramini, chardonnay
4. **Badacsony:** olaszrizling, szürkebarát, muskotály, kéknyelű, menyegző
5. **Balaton-felvidék:** szürkebarát, olaszrizling, chardonnay
6. **Balatonfüred–Csopak:** olaszrizling, rajnai rizling, rizlingszilváni, tramini, ottonel muskotály
7. **Balatonboglár:** olaszrizling, sauvignon blanc, chardonnay, királyleányka, tramini
8. **Pannonhalma–Sokoróalja:** olaszrizling, rajnai rizling, tramini, chardonnay, Irsai Olivér
9. **Ászár–Neszmély:** olaszrizling, Irsai Olivér, cserszegi fűszeres, chardonnay
10. **Etyek–Buda:** chardonnay, olaszrizling, sauvignon blanc, pinot blanc
11. **Tolna:** olaszrizling, rizlingszilváni, chardonnay, zöld veltelini
12. **Szekszárd:** szekszárdi bikavér, cabernet sauvignon, cabernet franc, kadarka, kékfrankos
13. **Mecsekalja:** cirfandli, olaszrizling, chardonnay, furmint
14. **Villány:** olaszrizling, hárslevelű, chardonnay, kadarka, oportó
15. **Hajós–Baja:** olaszrizling, rajnai rizling, chardonnay
16. **Kunság:** olaszrizling, ezerjó, kövidinka, kadarka, kékfrankos
17. **Mátraalja:** olaszrizling, rizlingszilváni, leányka, tramini, chardonnay, ottonel muskotály
18. **Eger:** olaszrizling, leányka, tramini, ottonel muskotály, debrői hárslevelű, kékfrankos
19. **Bükk:** olaszrizling, leányka
20. **Tokaj-Hegyalja:** furmint, hárslevelű, sárga muskotály, zéta
21. **Mór:** ezerjó, zöldveltelini, rizlingszilváni, chardonnay
22. **Csongrád:** kékfrankos, rajnai rizling, kövidinka, zweigelt

NÉPSZABADSÁG-grafika

- <u>Tájpotenciál és hasznosítás:</u>
  - Speciális növényi kultúrák, borvidékek

II. Népesség, humán erőforrások:

- Demográfiai folyamatok
- Életminőség, kultúra
- Gazdasági aktivitás

A népesség száma és megoszlása az Észak-alföldi régió megyéiben

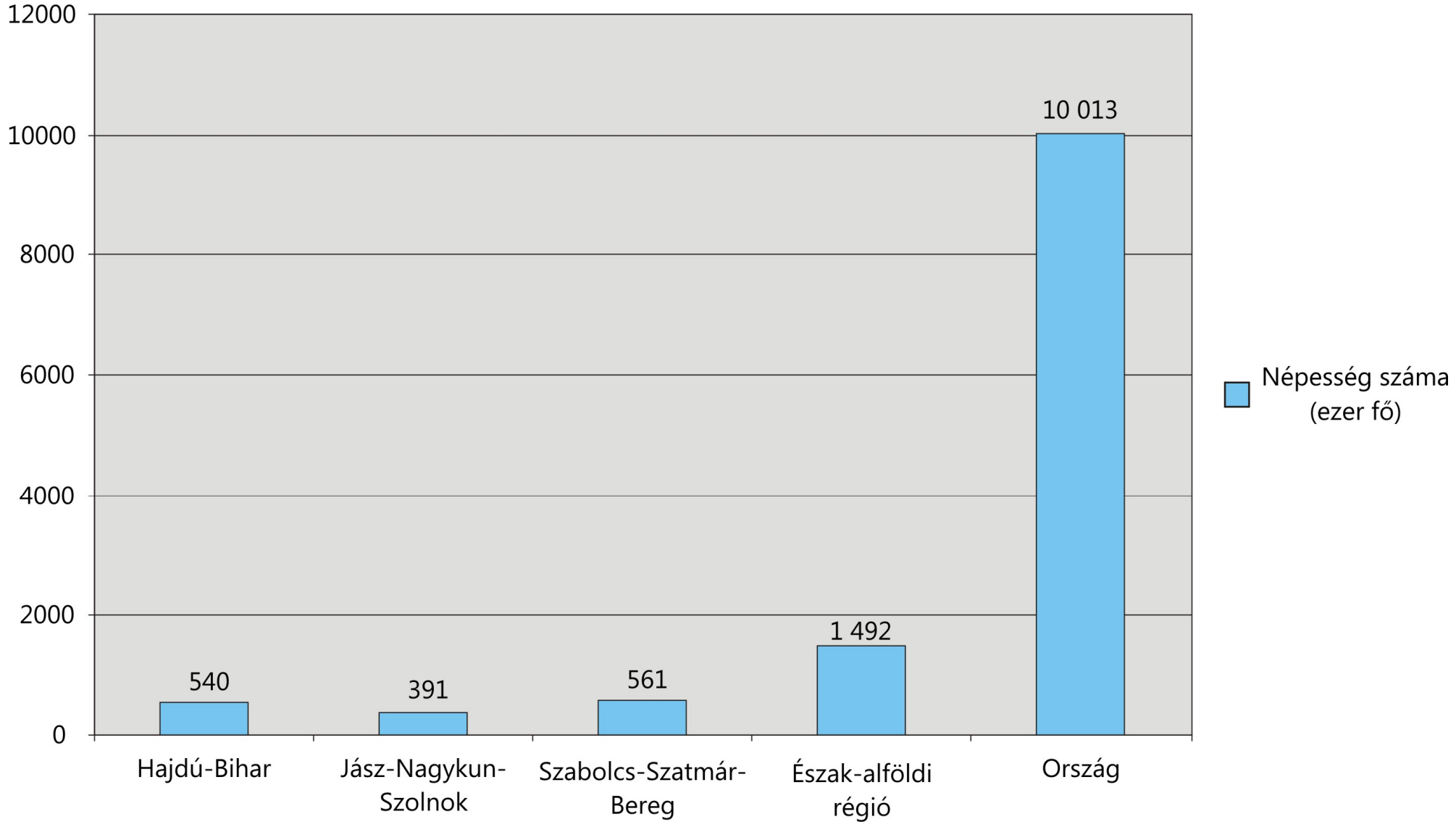

A régió felépítése II. Népesség, humán erőforrások 1.

- <u>Népesedési folyamatok, urbanizáció</u>

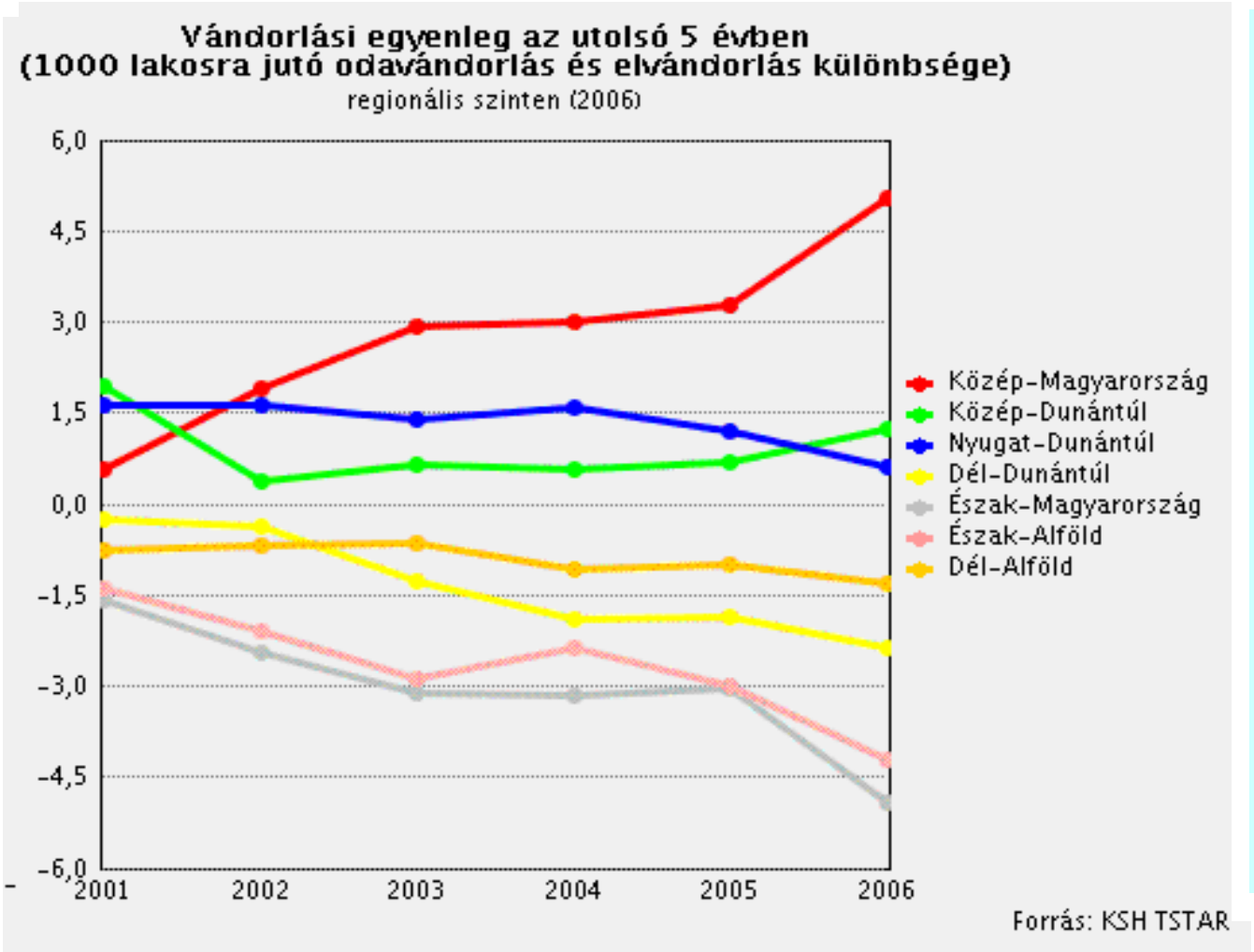

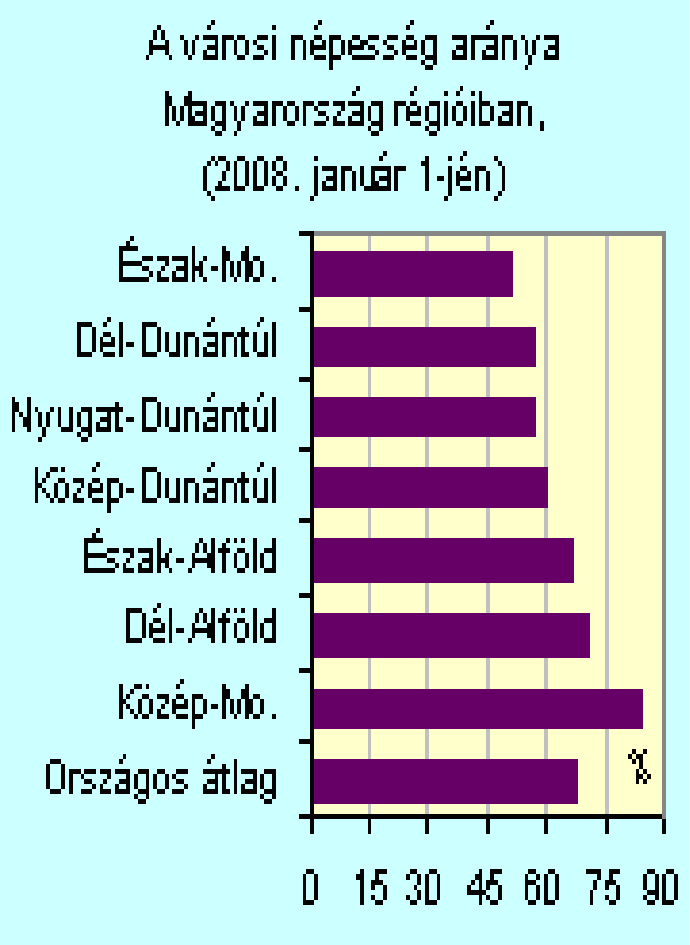

A régió felépítése II. Népesség, humán erőforrások, kultúra 2.

- <u>Életminőség</u>
  - Gazdasági aktivitás
  - Jövedelmi helyzet

Az egy főre jutó GDP megyénként

A 15-74 éves népesség körében
(a KSH munkaerő felmérése alapján)

Aktivitási arány, %

Forrás: saját szerkesztés

Népsűrűség

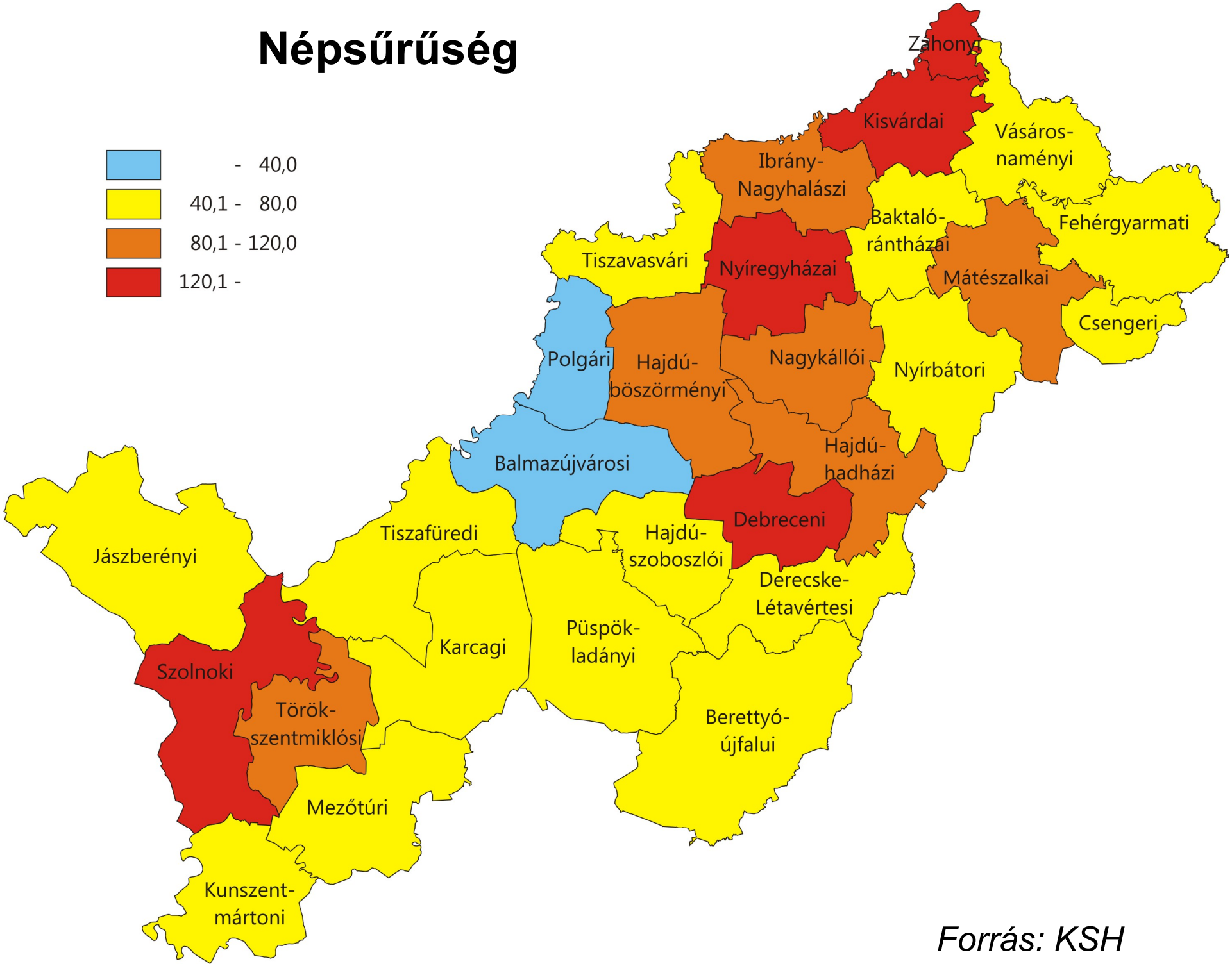

Forrás: KSH

Összehasonlító adatok az Észak-alföldi régió megyéiben

	Hajdú-Bihar	Jász-Nagykun-Szolnok	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Észak-alföldi régió	Ország
Népesség száma, ezer fő	540	391	561	1 492	10 013
Népesség megoszlása, %	5,4	3,9	5,6	14,9	100,0
Alkalmazásban állók, ezer fő	112,3	79,5	101,4	293,2	2 660,7
Alkalmazásban állok megoszlása, %	4,2	3,0	3,8	11,0	100,0
Alkalmazásban állók aránya a népességben, %	20,8	20,3	18,1	19,7	26,6

Forrás: KSH, Stadat

Észak-Alföld népességének száma nemek és életkor szerint

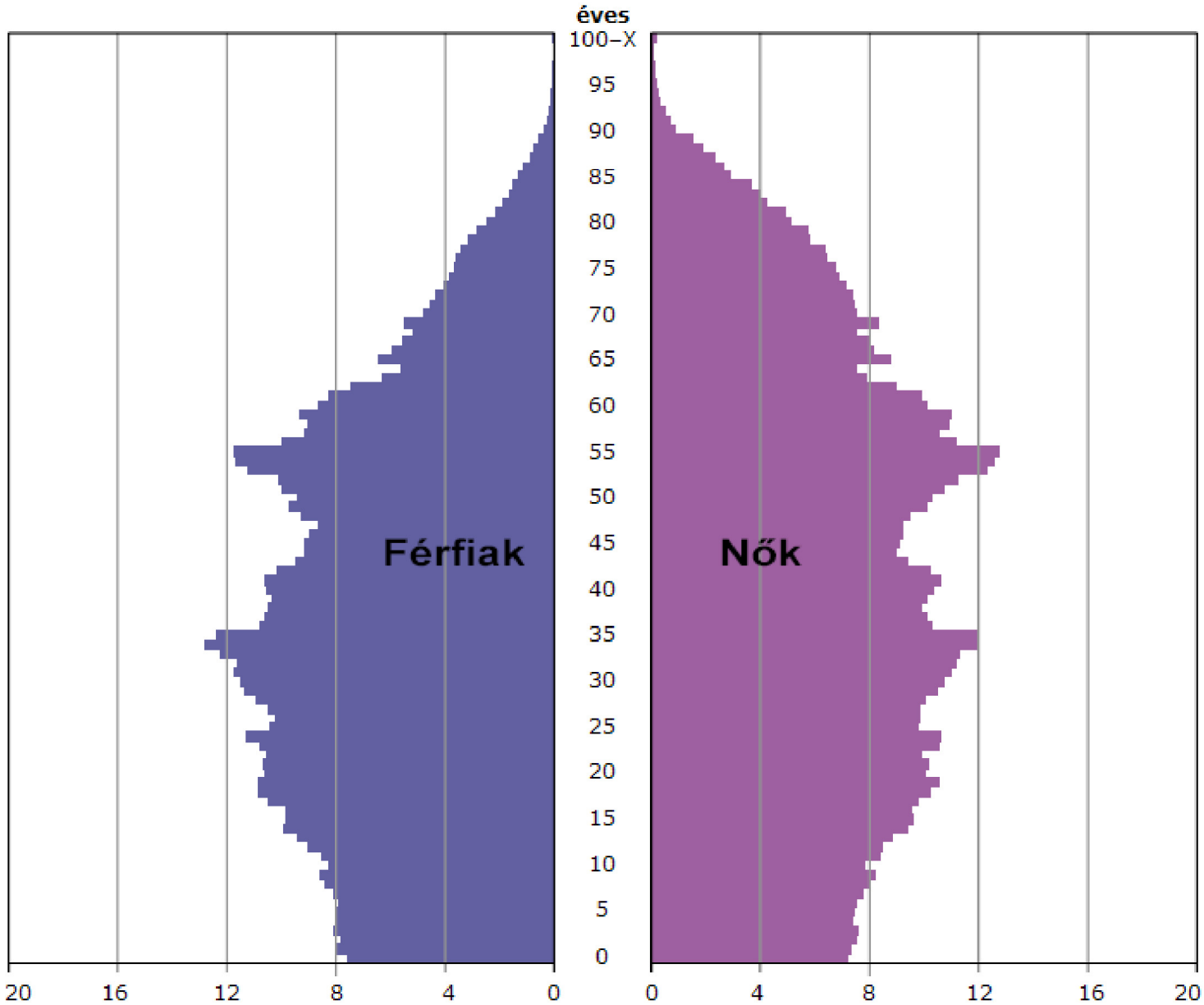

1 492 502 fő

Terület

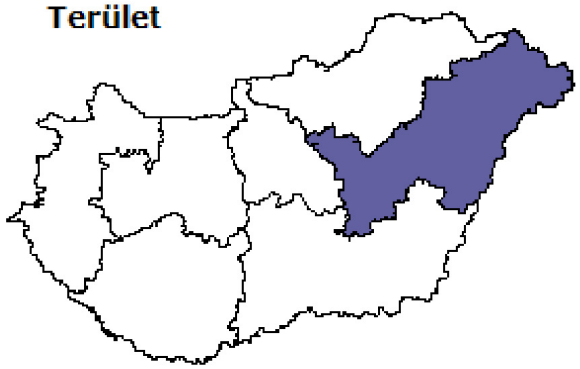

Népességi adatok

	Lakónépesség		
	megyei jogú város	többi város	község
Hajdú – Bihar megye	206 225	228 544	107 423
Jász – Nagykun – Szolnok megye	74 885	193 812	126 194
Szabolcs – Szatmár – Bereg megye	117 597	179 679	268 050
Észak – Alföldi régió	398 707	602 035	501 667

	Észak-alföldi régió	Országos átlag
Természetes szaporodás, fogyás	-4,7	-3,1
Tényleges szaporodás, fogyás	-7,7	-1,4
Belföldi vándorlási különbözet	-6,5	-
Nemzetközi vándorlási különbözet	+1,5	+3,1

Forrás: A KSH, A társadalmi haladás mutatószámrendszere, 2008

Etnikai viszonyok: a cigány népesség részaránya és becsült száma megyénként

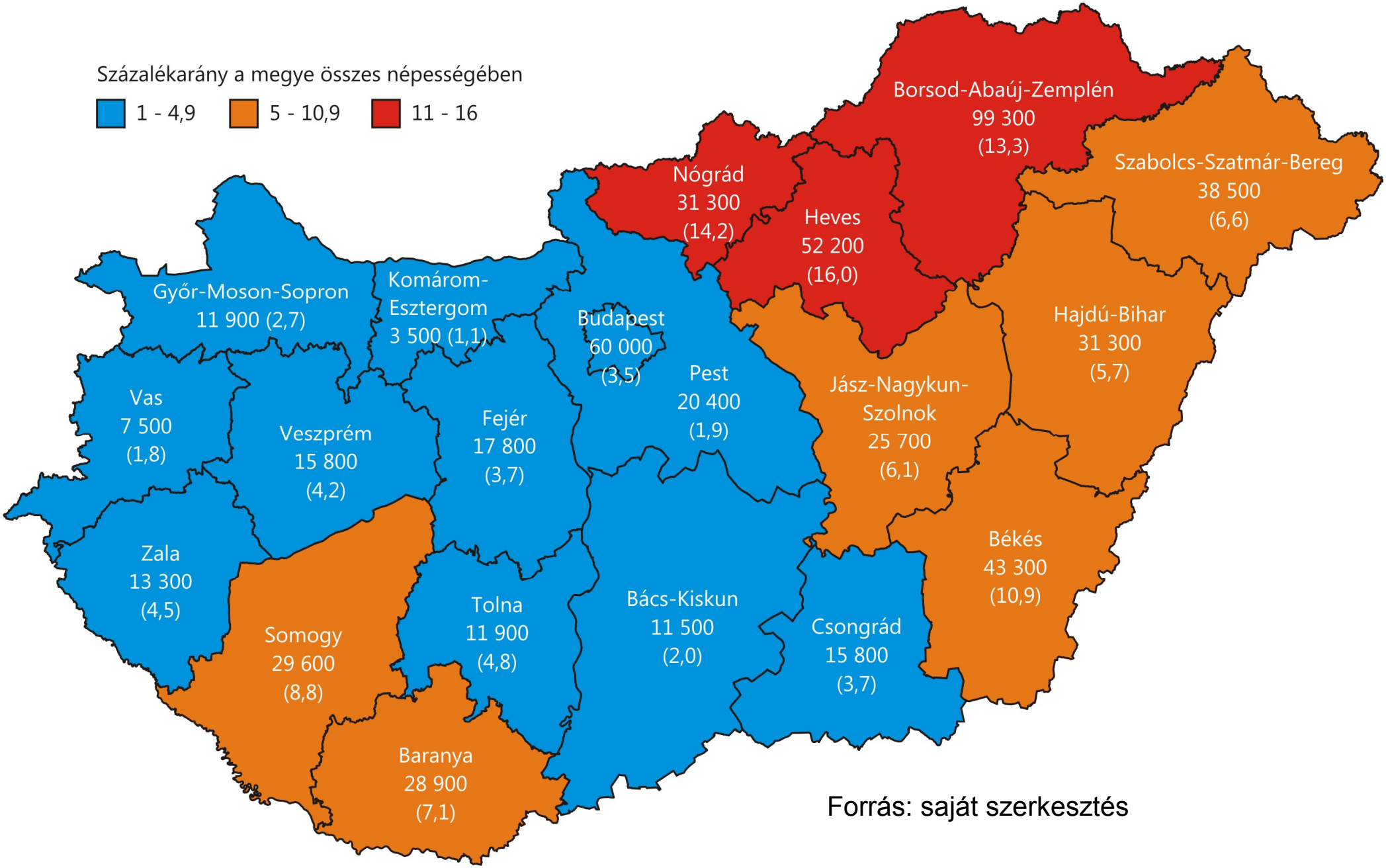

Forrás: saját szerkesztés

Jövedelmi helyzet

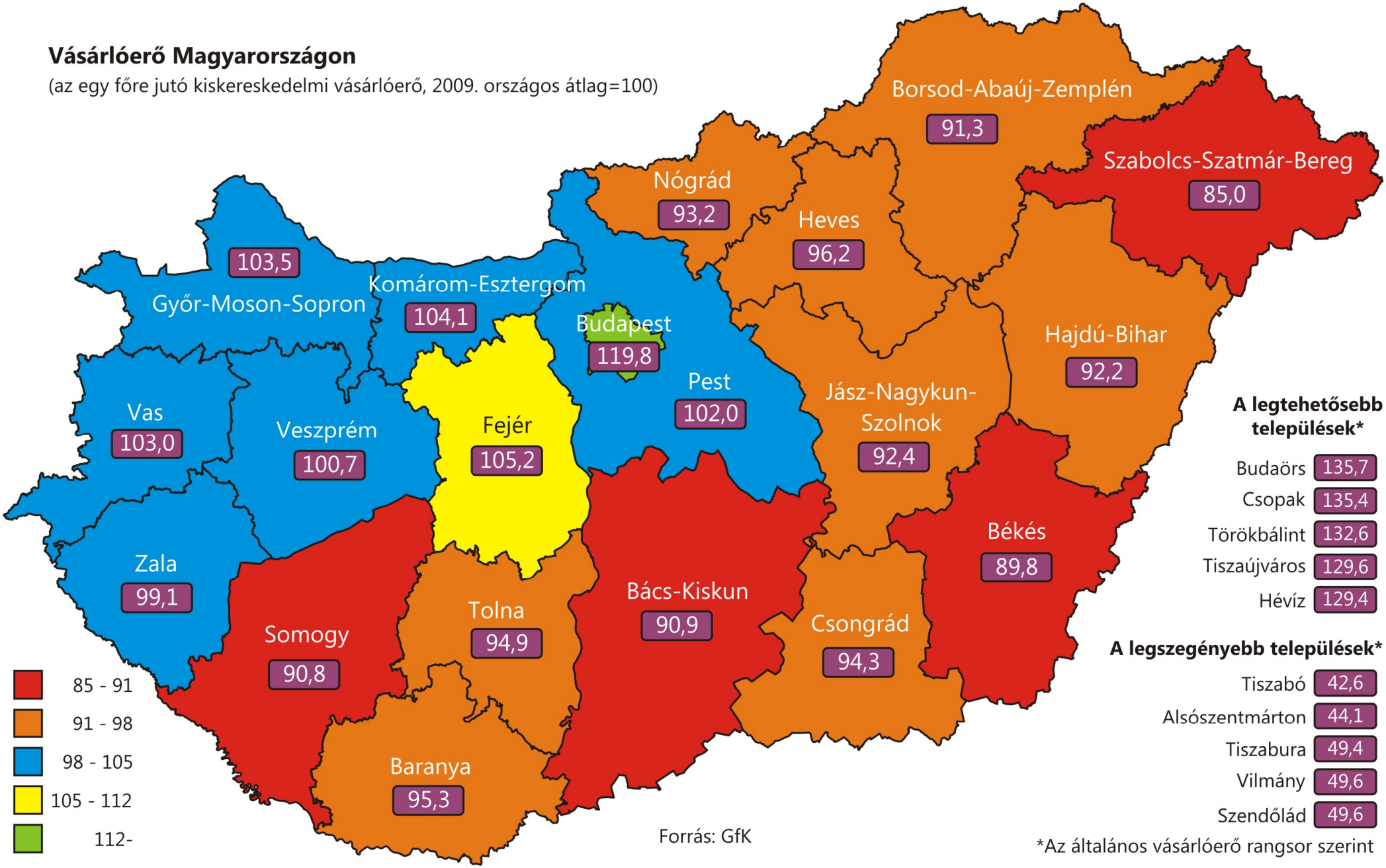

Munkanélküliség

Foglalkoztatási ráta

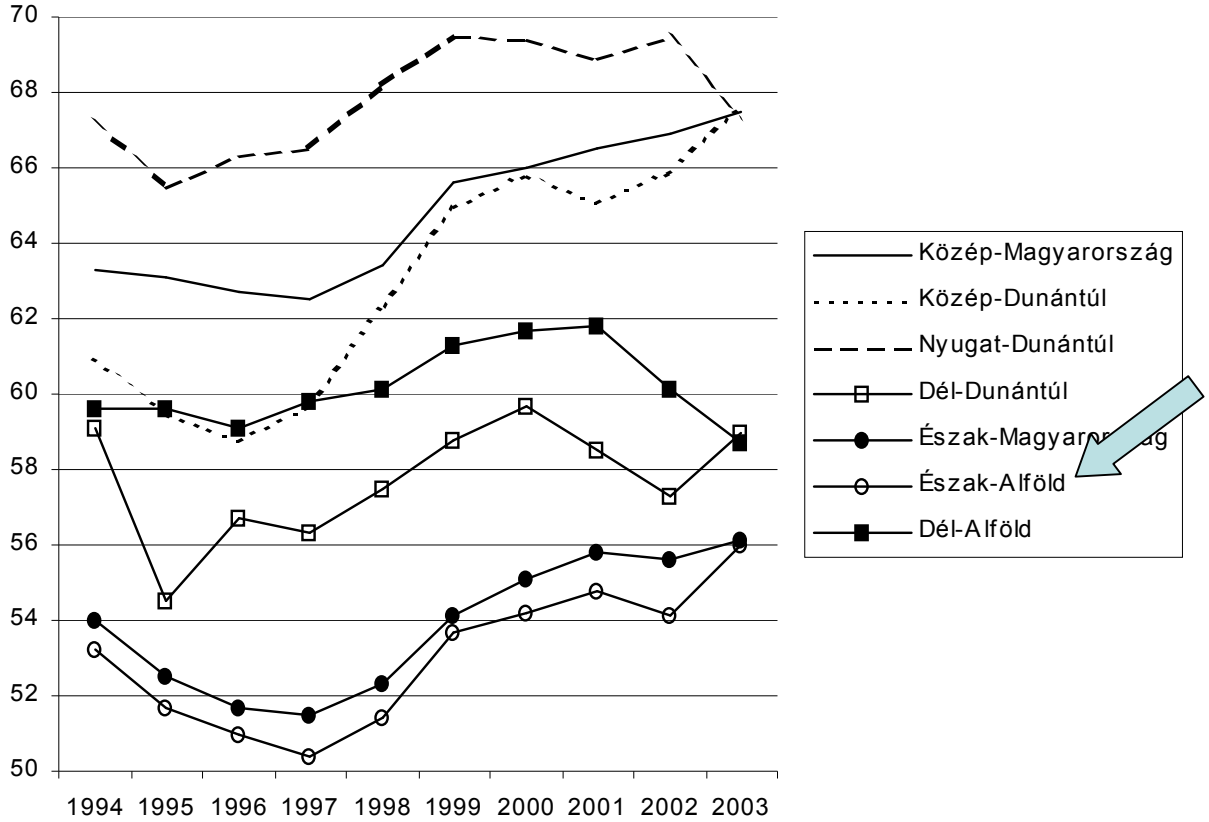

Munkanélküliségi ráta

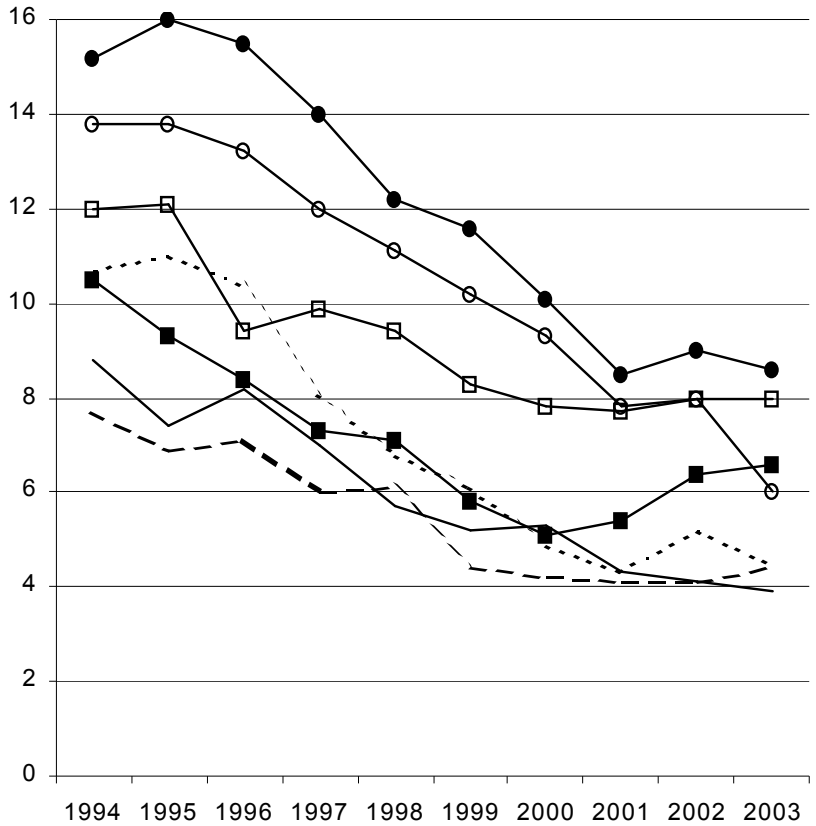

Forrás: KSH-MEF

*Az adatok összehasonlíthatósága miatt munkavállalási korúnak a 15-59 éves férfiakat és a 15-54 éves nőket vettük.

Munkanélküliség régiós helyzete

Az álláskeresők száma a gazdaságilag aktív népesség %-ban meghatározva

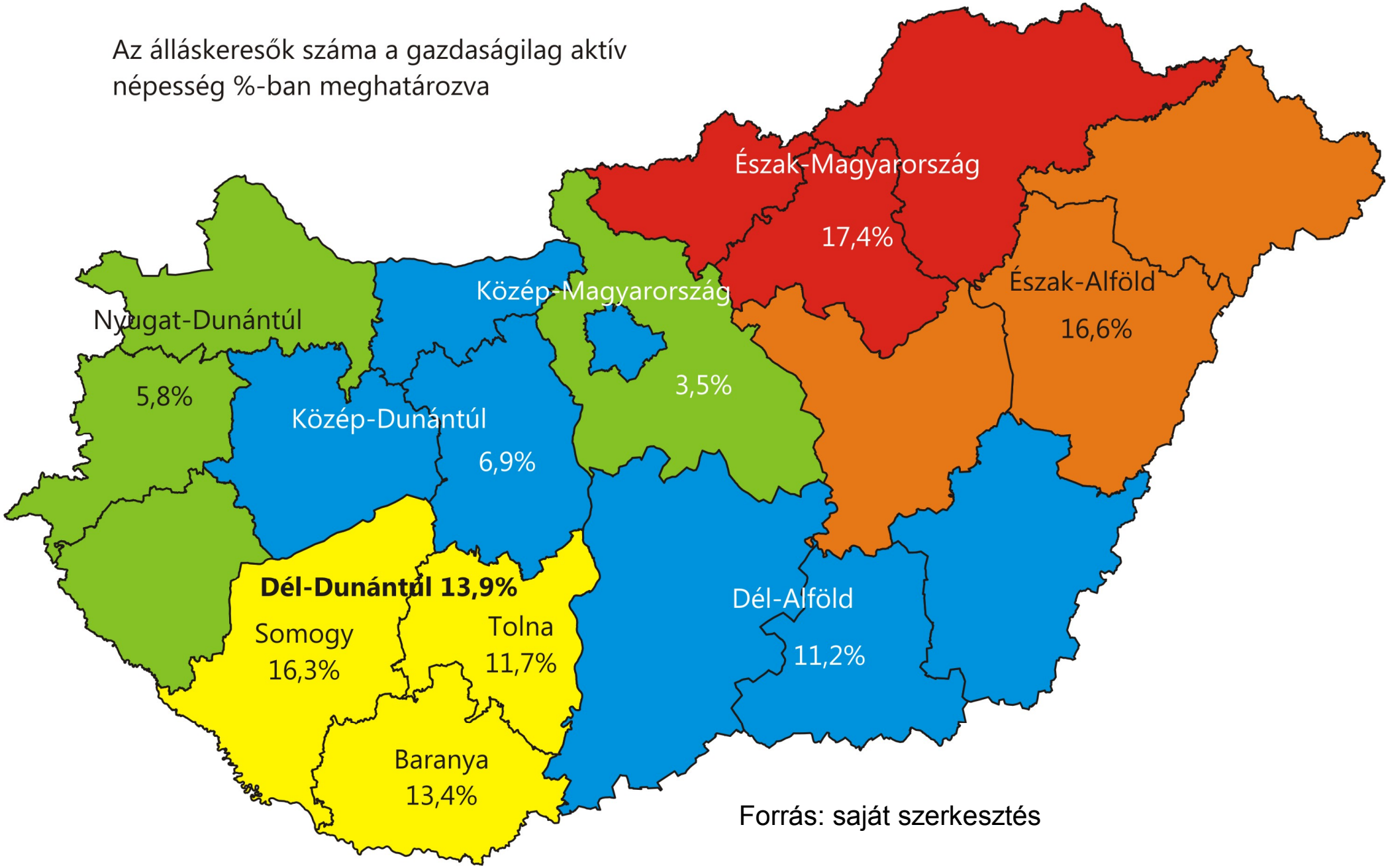

Forrás: saját szerkesztés

A munkanélküliek számának alakulása

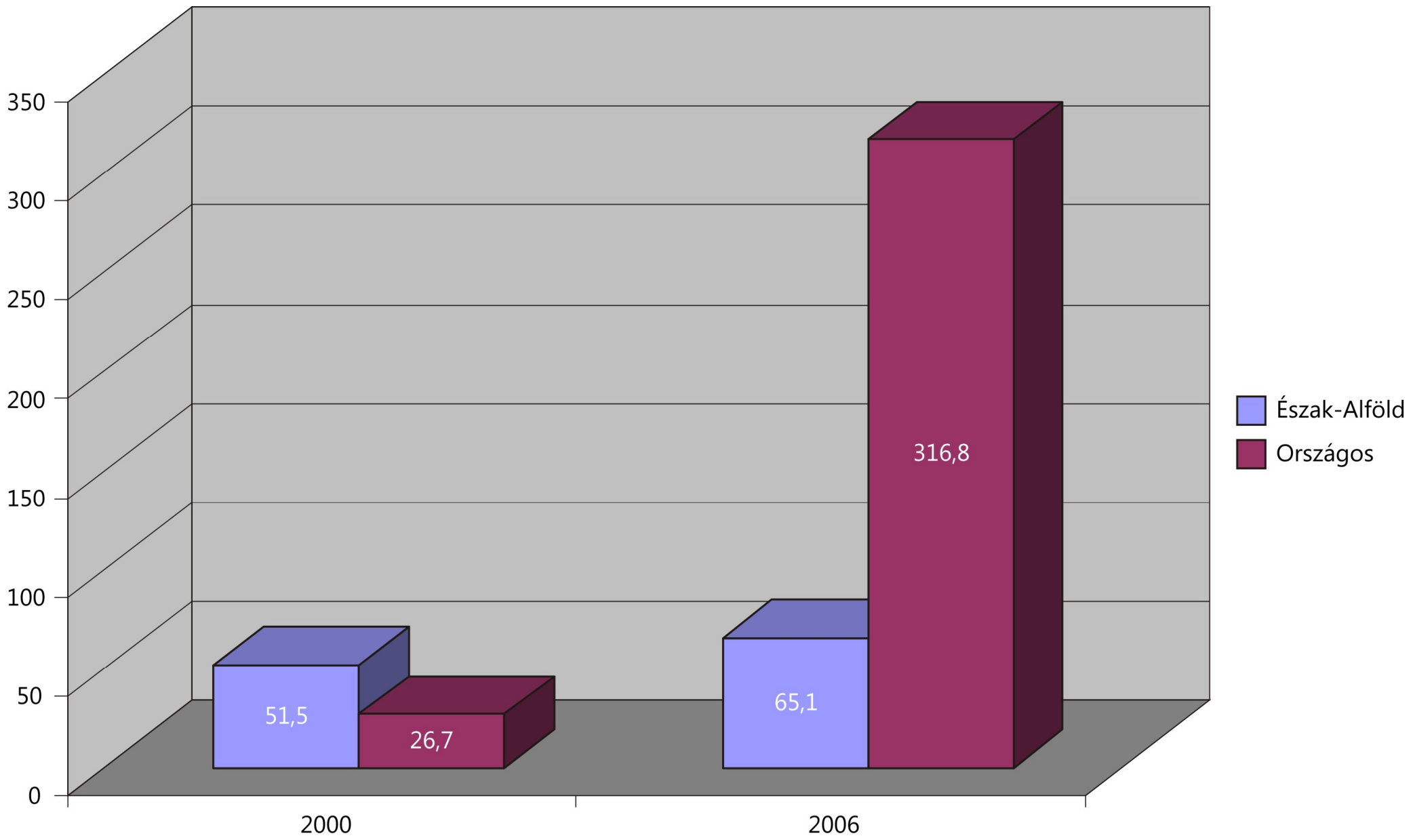

Szociális problémák

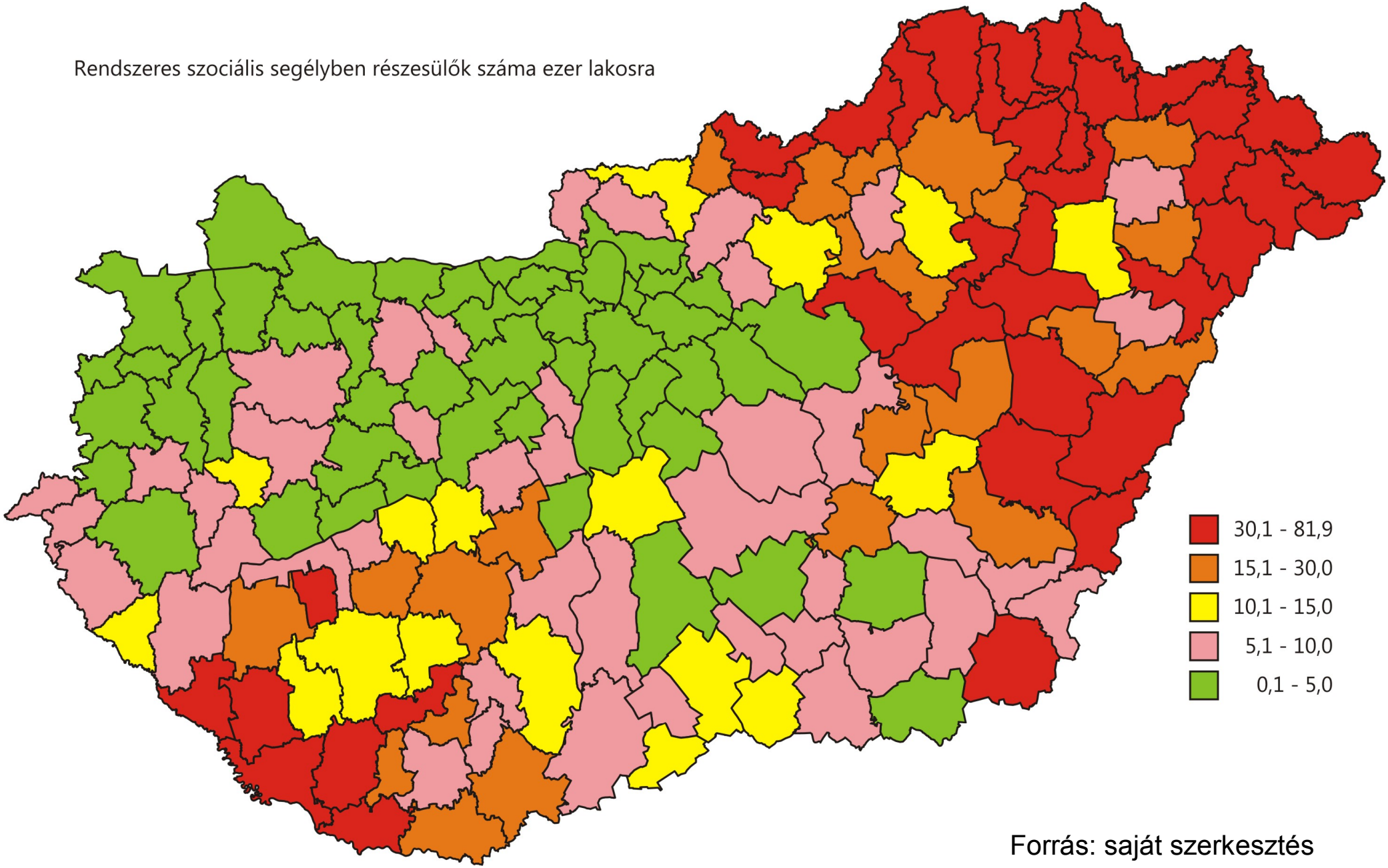

Forrás: saját szerkesztés

Az elméleti versenyképességgel rendelkező és a leghátrányosabb helyzetű kistérségek

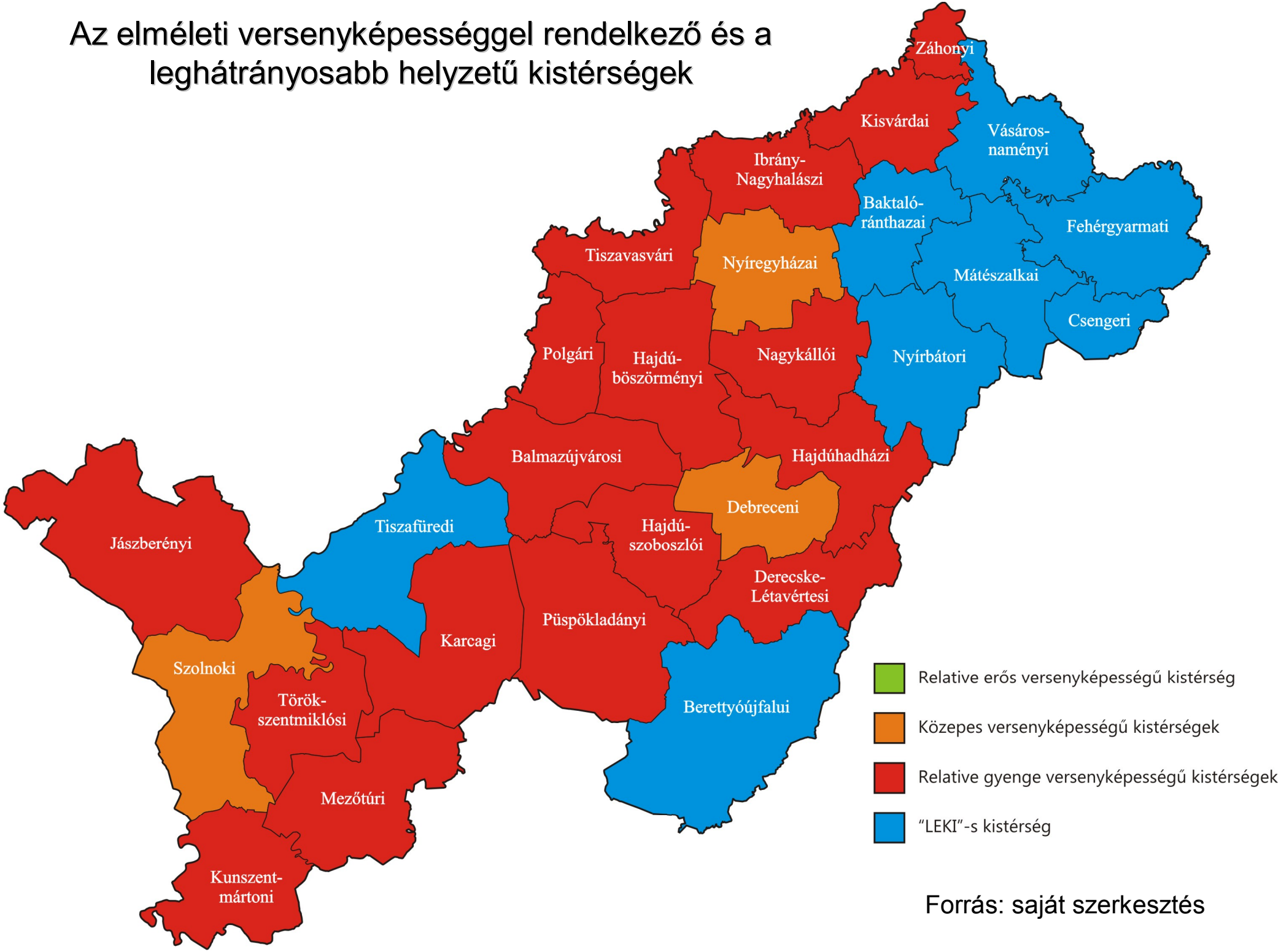

Forrás: saját szerkesztés

A városi jogállású települések elhelyezkedése és népességszám szerinti megoszlása (fő)

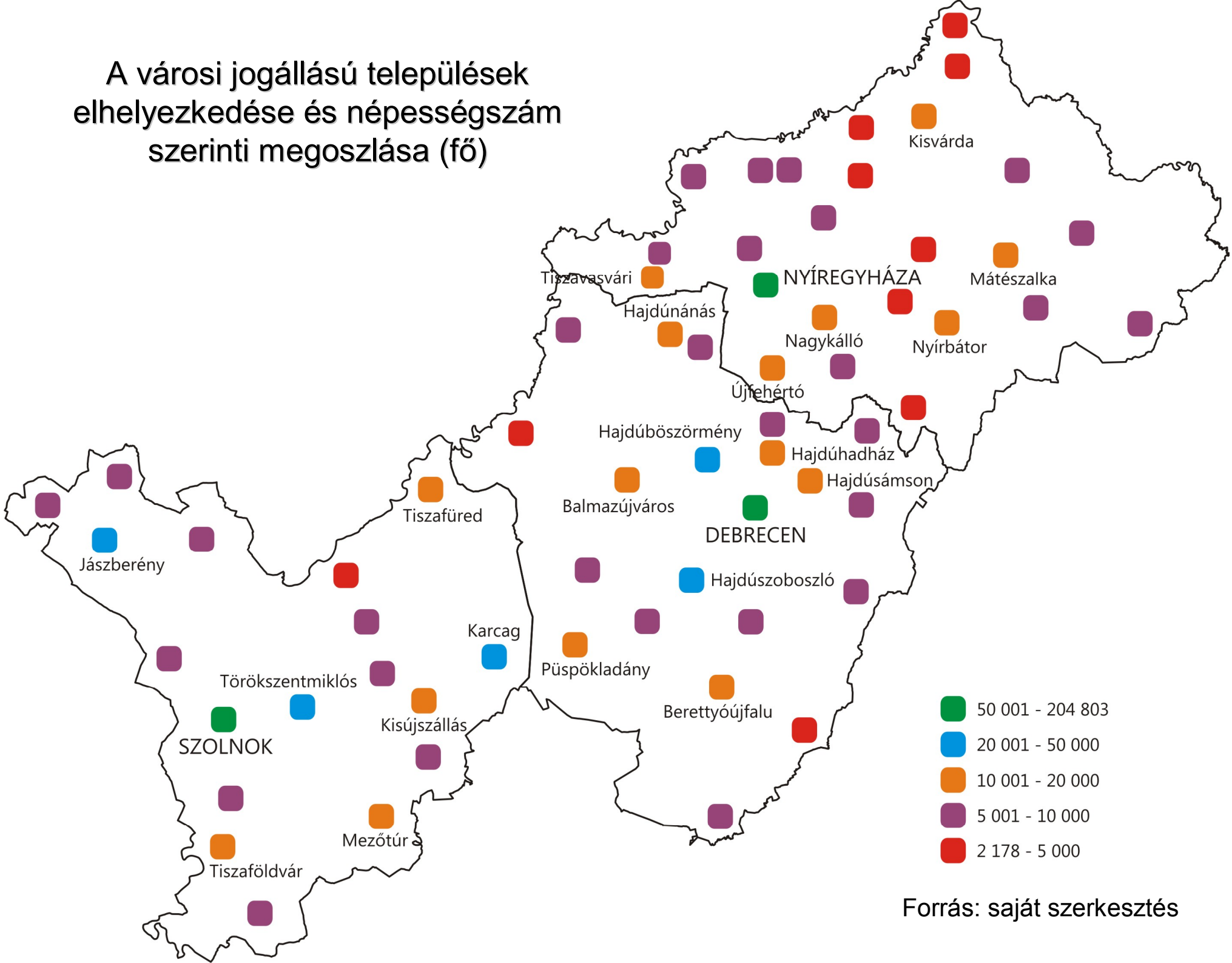

Forrás: saját szerkesztés

A munkanélküliségi mutató alakulása az Észak-Alföldön

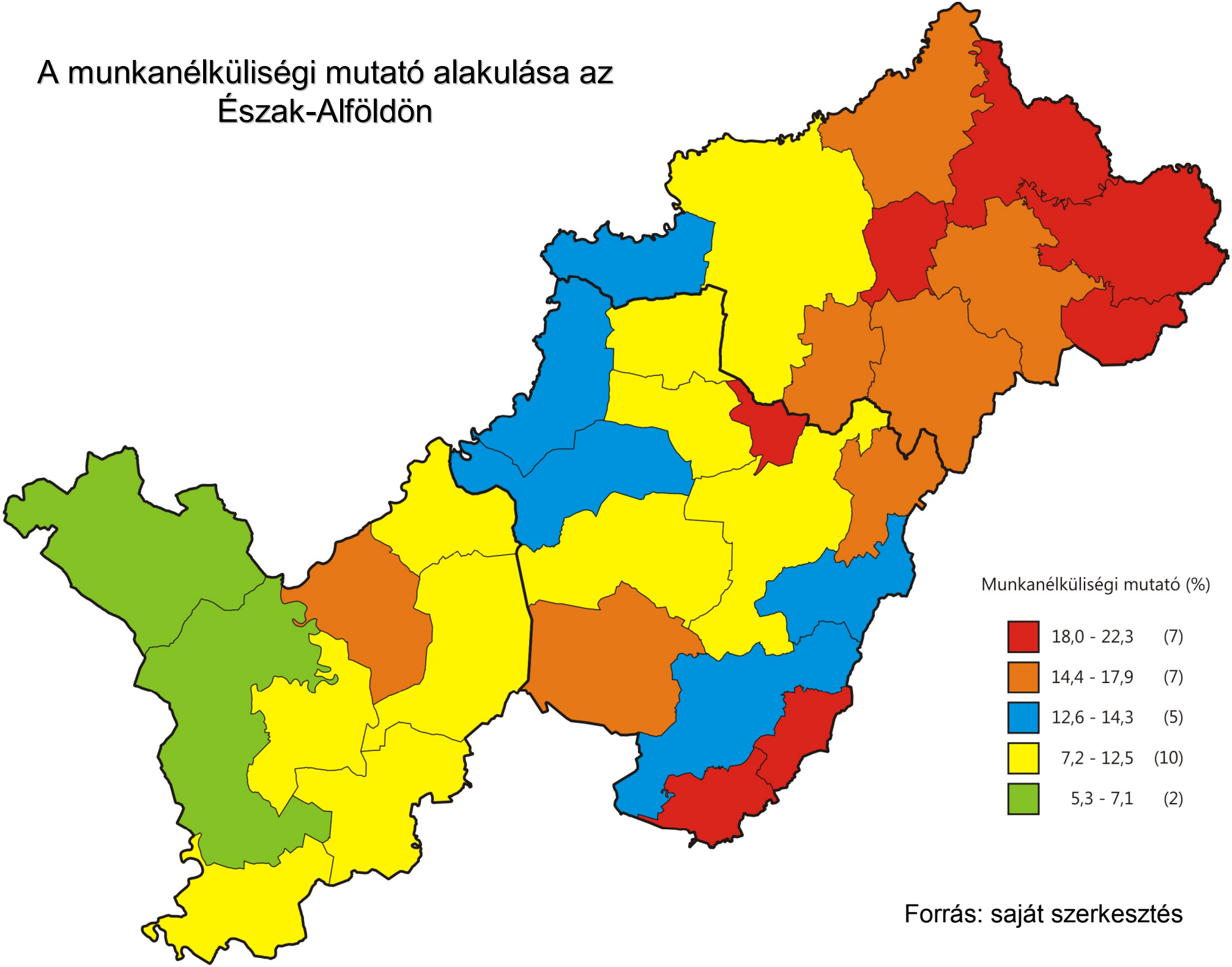

Forrás: saját szerkesztés

A legfeljebb az általános iskolai végzettséggel rendelkező regisztrált álláskeresők arányának alakulása munkaügyi kirendeltségenként

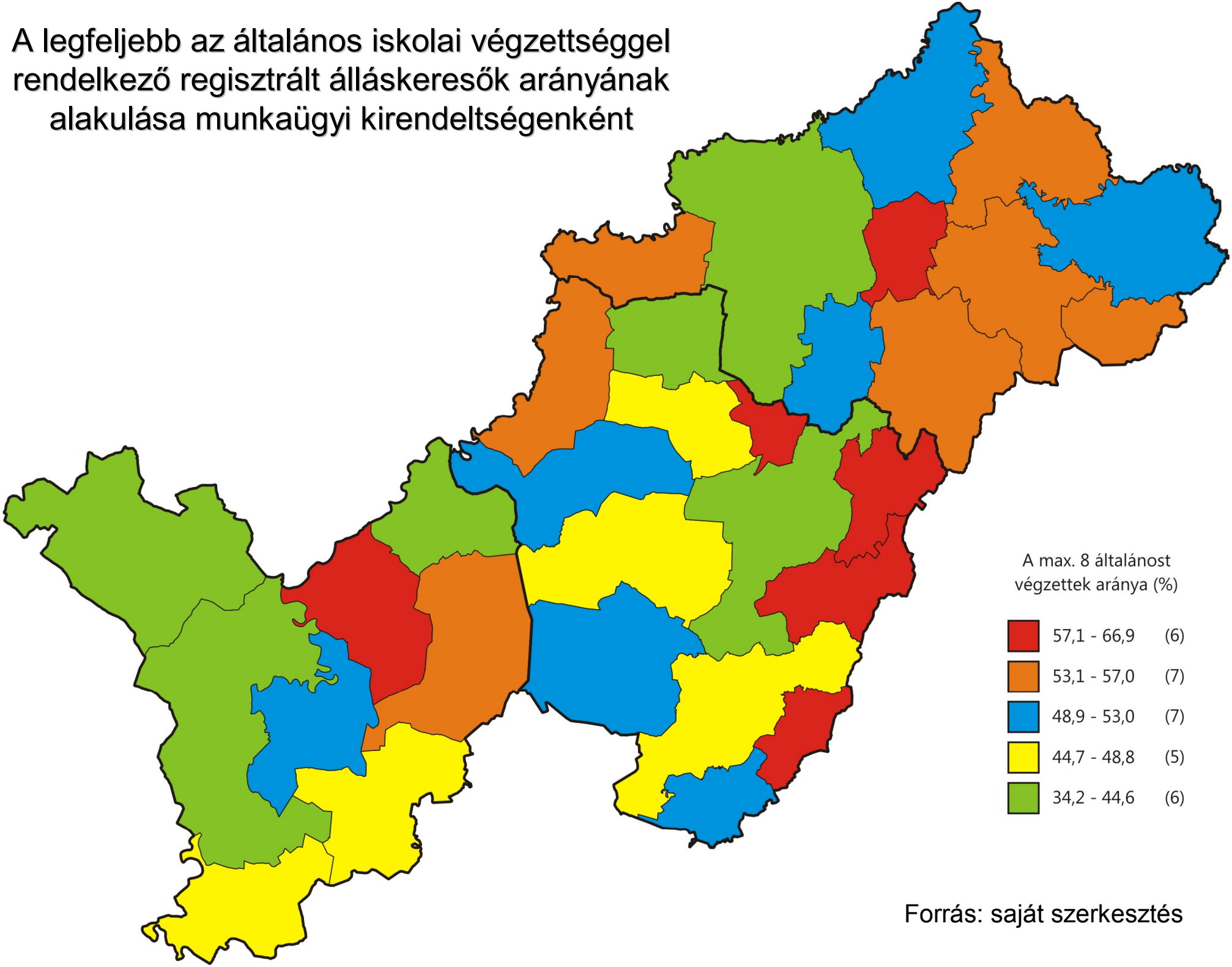

Forrás: saját szerkesztés

A legalább 12 hónapja tartósan a nyilvántartásban szereplő regisztrált álláskeresők arányának alakulása munkaügyi kirendeltségenként

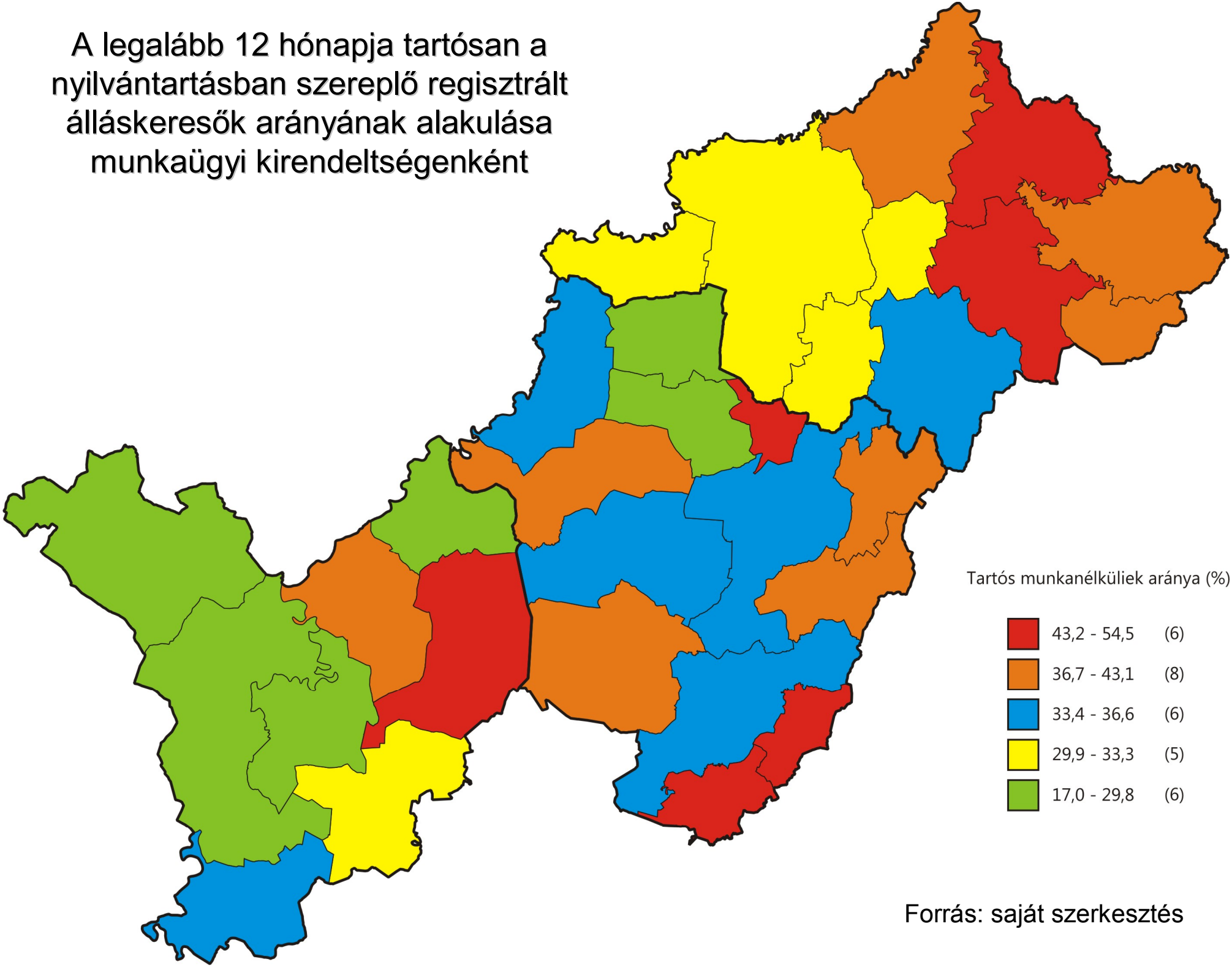

Forrás: saját szerkesztés

A rendszeres szociális segélyben részesülő regisztrált álláskeresők arányának alakulása munkaügyi kirendeltségenként

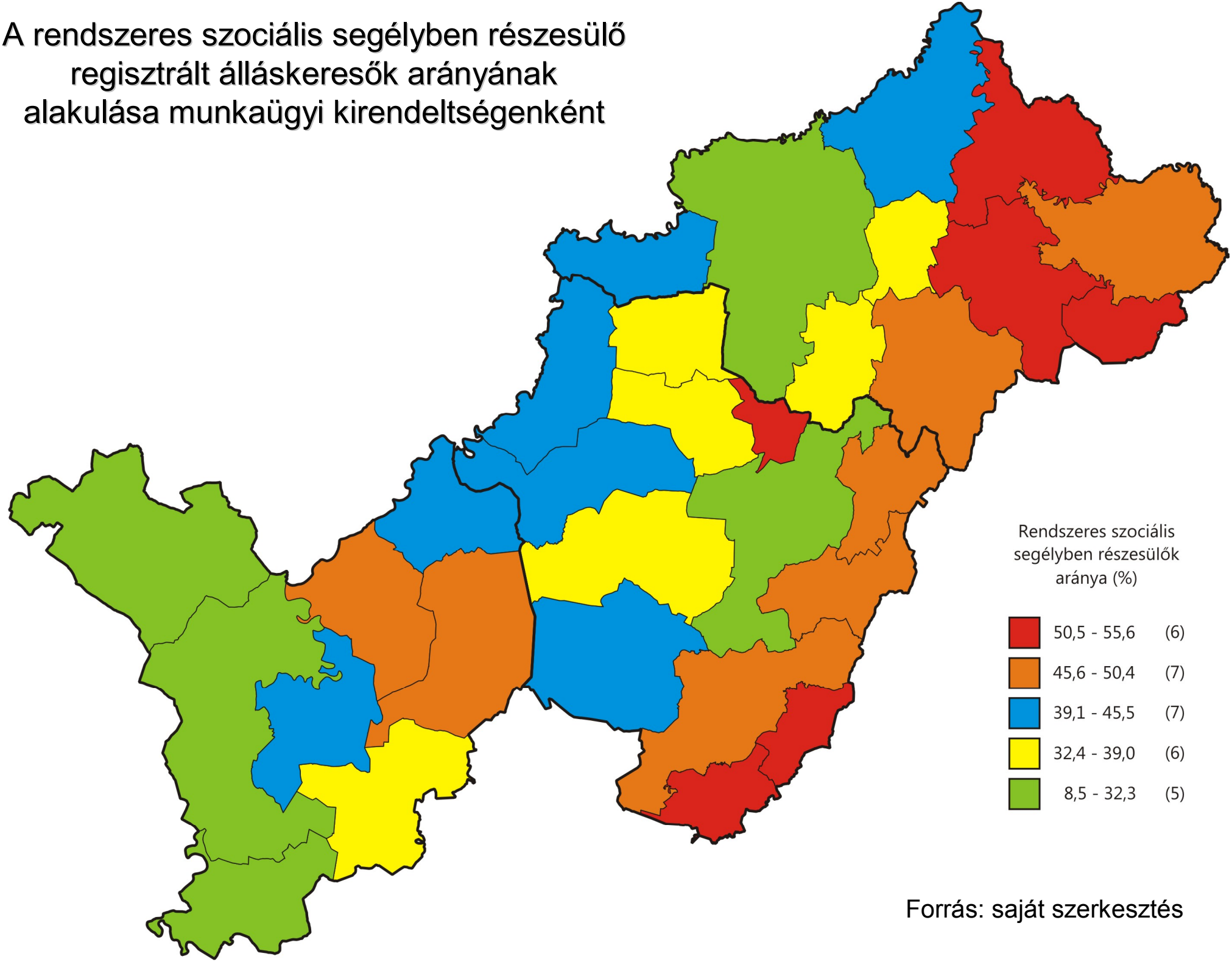

Forrás: saját szerkesztés

III. Gazdasági szerkezet és versenyképesség:

- Gazdasági ágazatok
- Külföldi működőtőke
- Ipari parkok

A régió felépítése III. Gazdasági szerkezet és színvonal

- Gazdasági tevékenységek

	Foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági szektorok szerint (1000 fő)			Foglalkoztatottak száma foglalkoztatásuk jellege szerint (1000 fő)			
	Mező-gazdaság	Ipar	Szolgál-tatások	Alkal-mazott	Szövet-kezet tagja	Társas és egyéni vállakozó összesen	Segítő családtag
Közép-Magyarország	2%	25%	73%	85%	0%	15%	0%
Közép-Dunántúl	5%	43%	52%	88%	0%	12%	0%
Nyugat-Dunántúl	5%	41%	54%	89%	0%	11%	0%
Dél-Dunántúl	8%	32%	60%	87%	0%	13%	1%
Észak-Magyarország	4%	37%	59%	88%	0%	11%	0%
Észak-Alföld	7%	34%	59%	86%	1%	13%	1%
Dél-Alföld	11%	32%	57%	83%	0%	16%	1%

A régió felépítése III. Gazdasági szerkezet és színvonal

- Külföldi működő-tőke

A külföldi érdekeltségű vállalkozások főbb mutatói régiónként [a)]

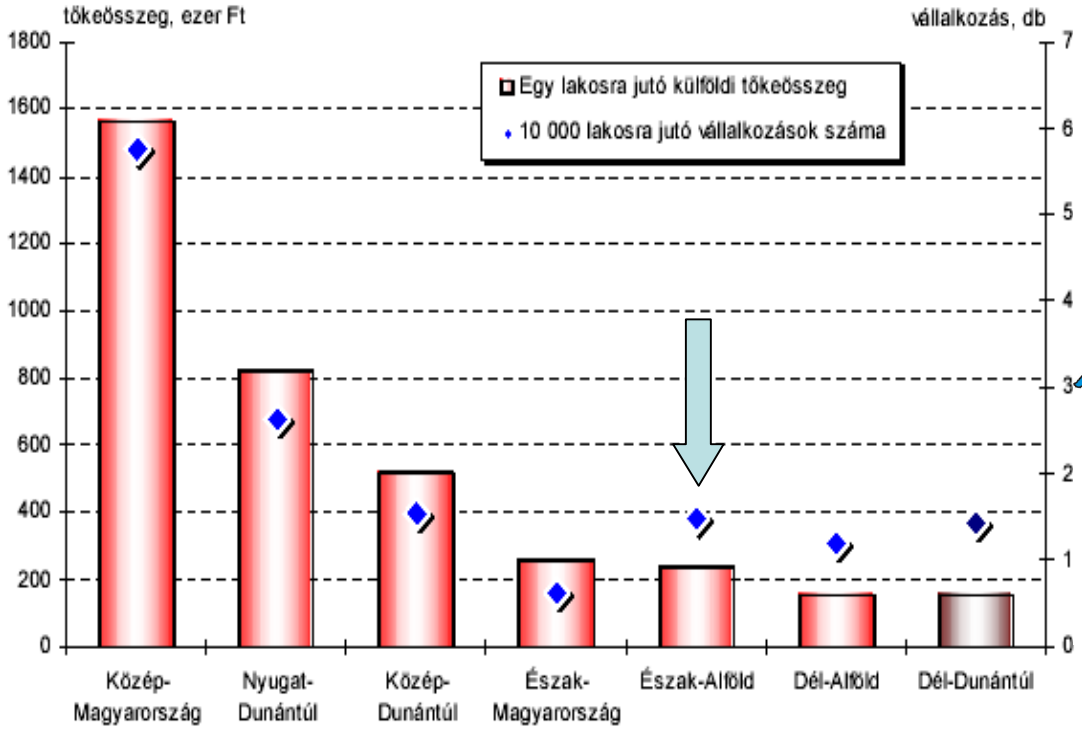

A régiók az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszegek csökkenő sorrendjében.

Egy lakosra jutó külföldi tőke országos átlagtól való eltérése

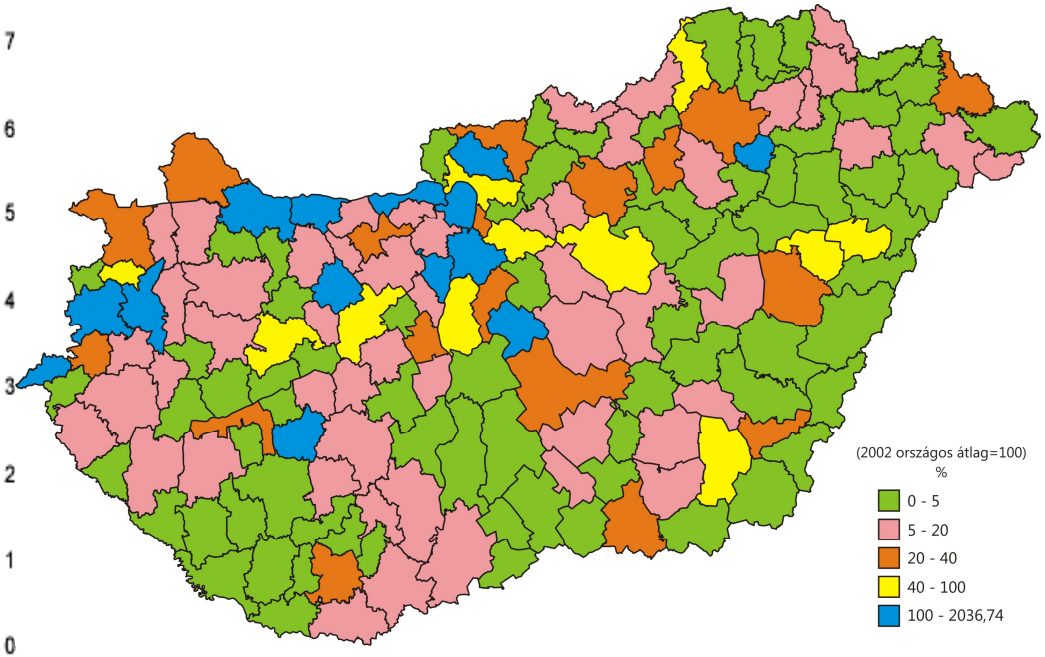

Forrás: saját szerkesztés

A megyék részesedése az Észak-Alföld élelmiszeripari alágazatának termeléséből

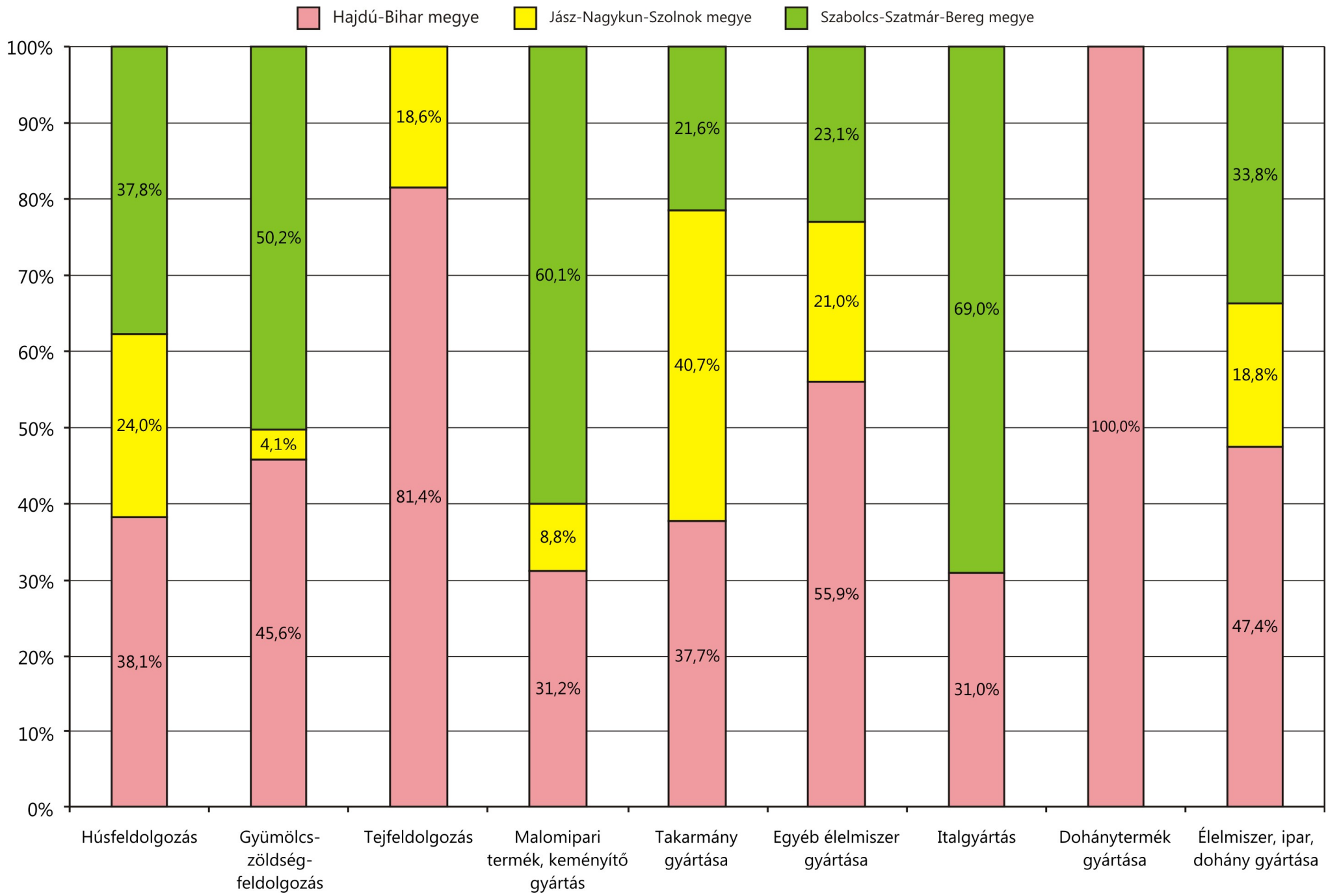

Forrás: saját szerkesztés

Az élelmiszeripar részaránya az ipari termelésből, értékesítésből és az alkalmazásban állók számából

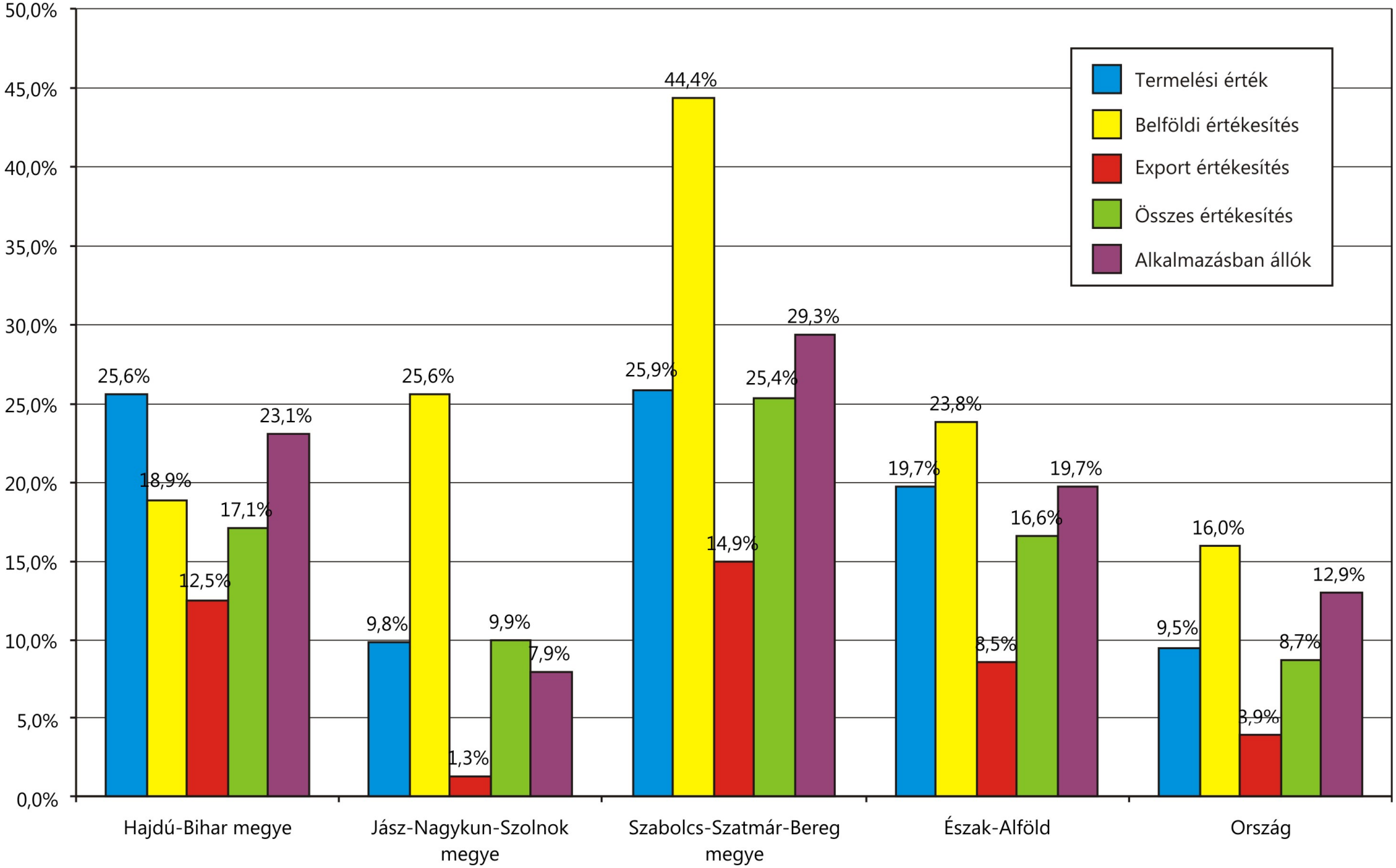

Forrás: saját szerkesztés

A megítélt támogatás összege a rendelkezésre álló keret arányában (%)

Forrás: saját szerkesztés

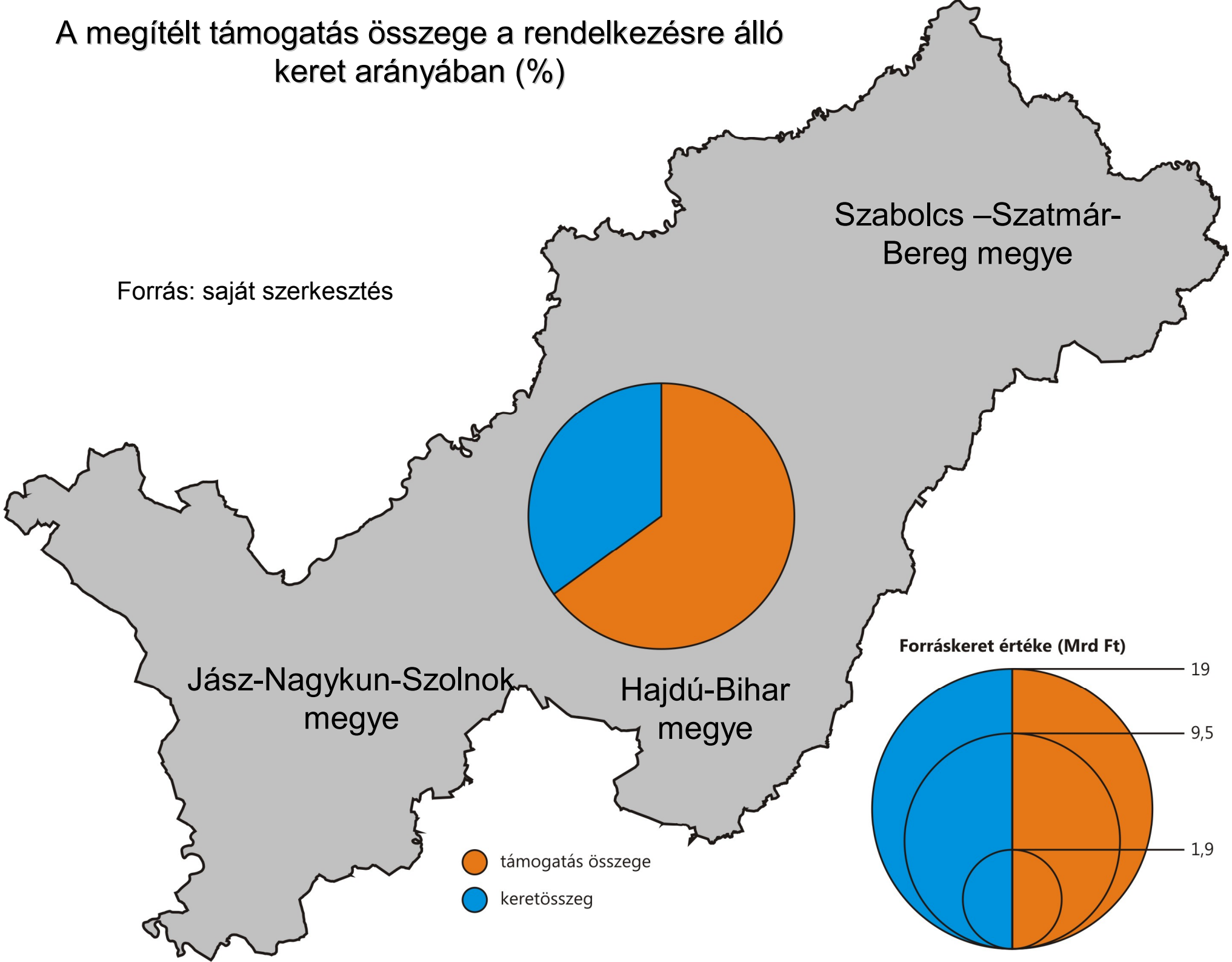

A turizmusfejlesztésre szánt keretek összege az egyes régiókban (Mrd Ft)

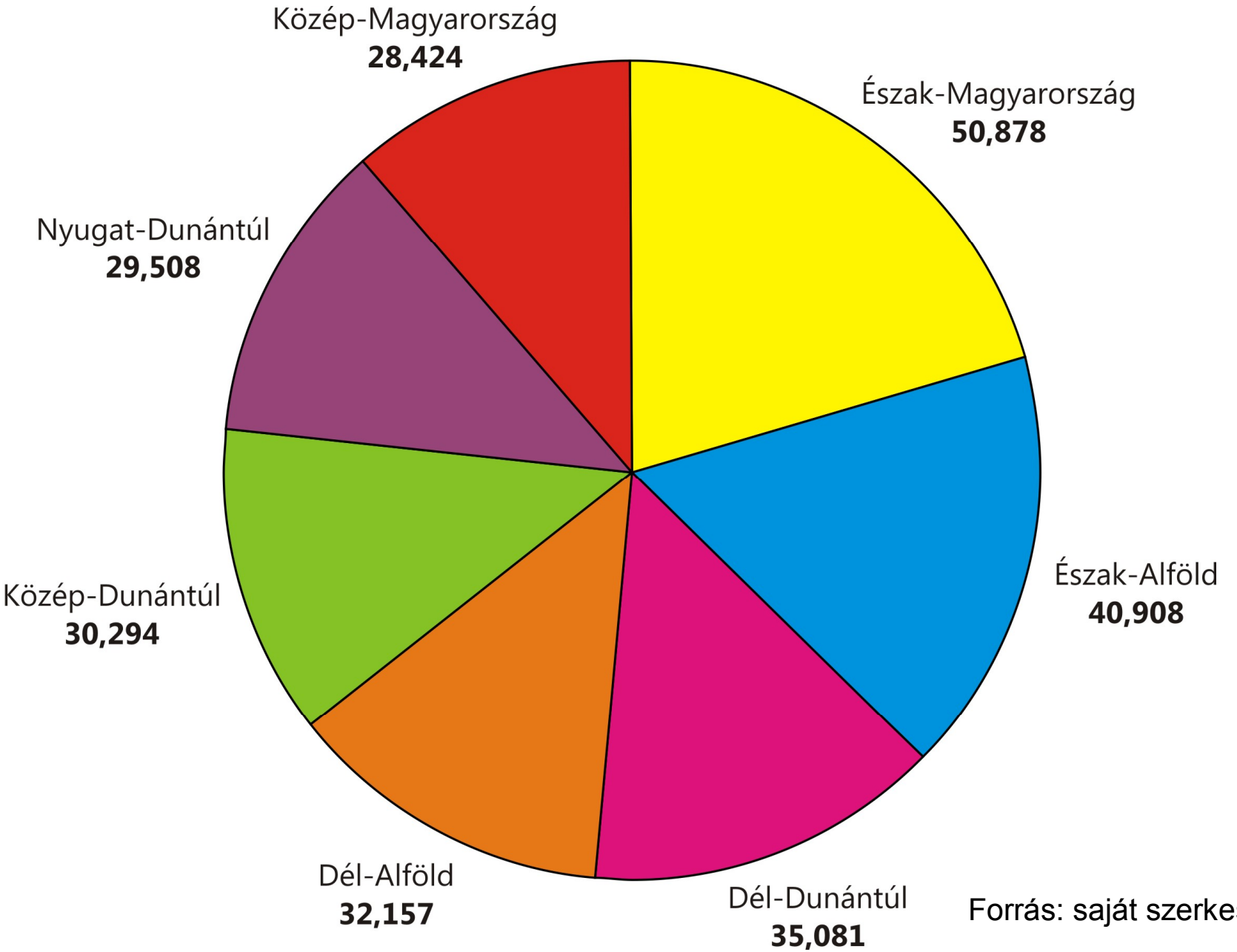

Forrás: saját szerkesztés

IV. Tercier és kvaterner ágazatok:

- Közlekedés, hírközlés
- Kereskedelem
- Pénzügyek
- Egészségügy, oktatás
- K+F tevékenységek

A régió felépítése IV. Tercier és kvaterner szektorok helyzete

- Tercier ágazatok
  - Közlekedés (közúti és vasúti hálózat)
  - hírközlés

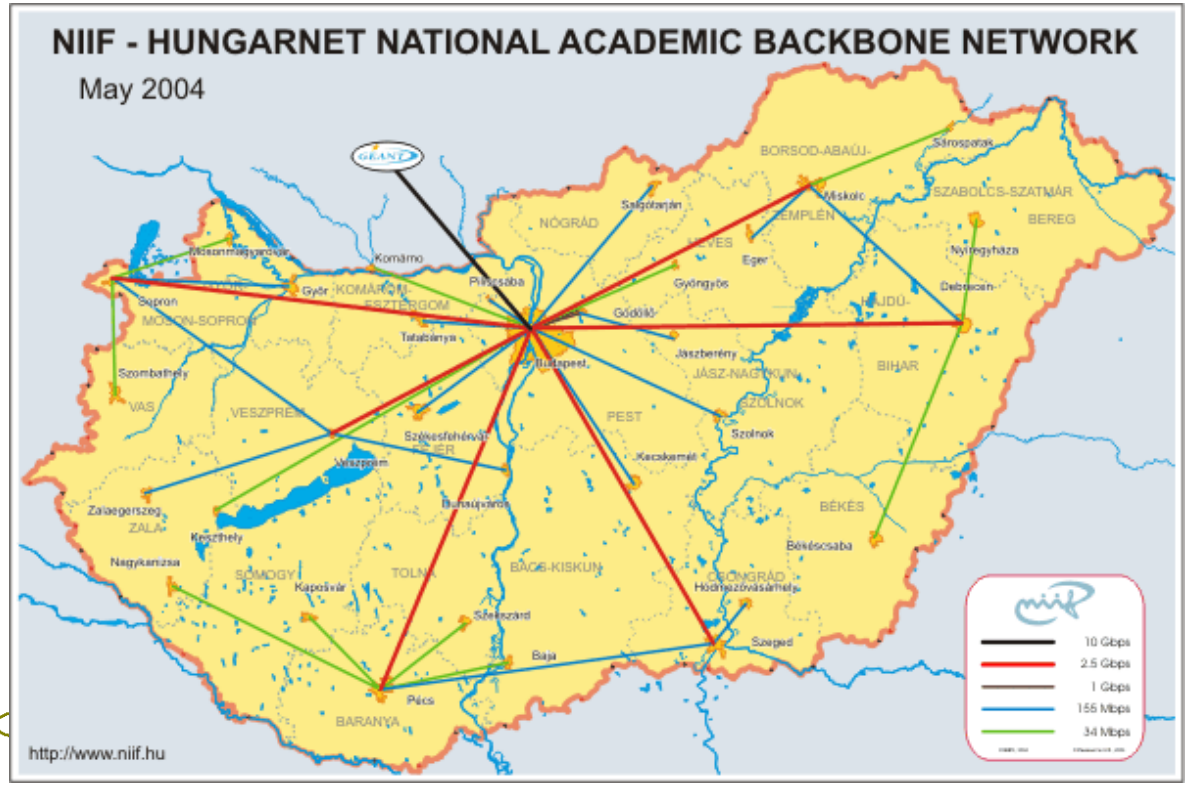

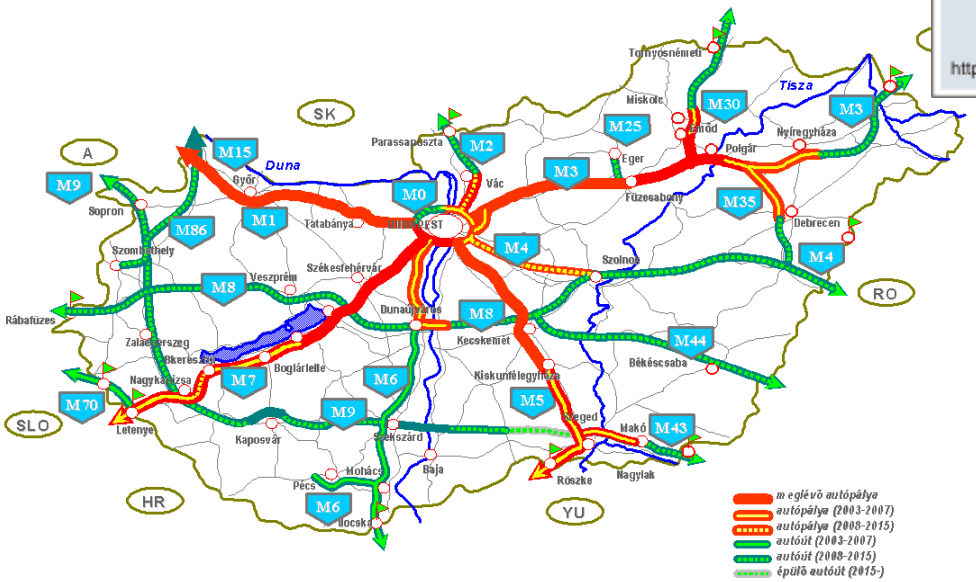

Az Észak-alföldi régió ipari parkkal rendelkező települései

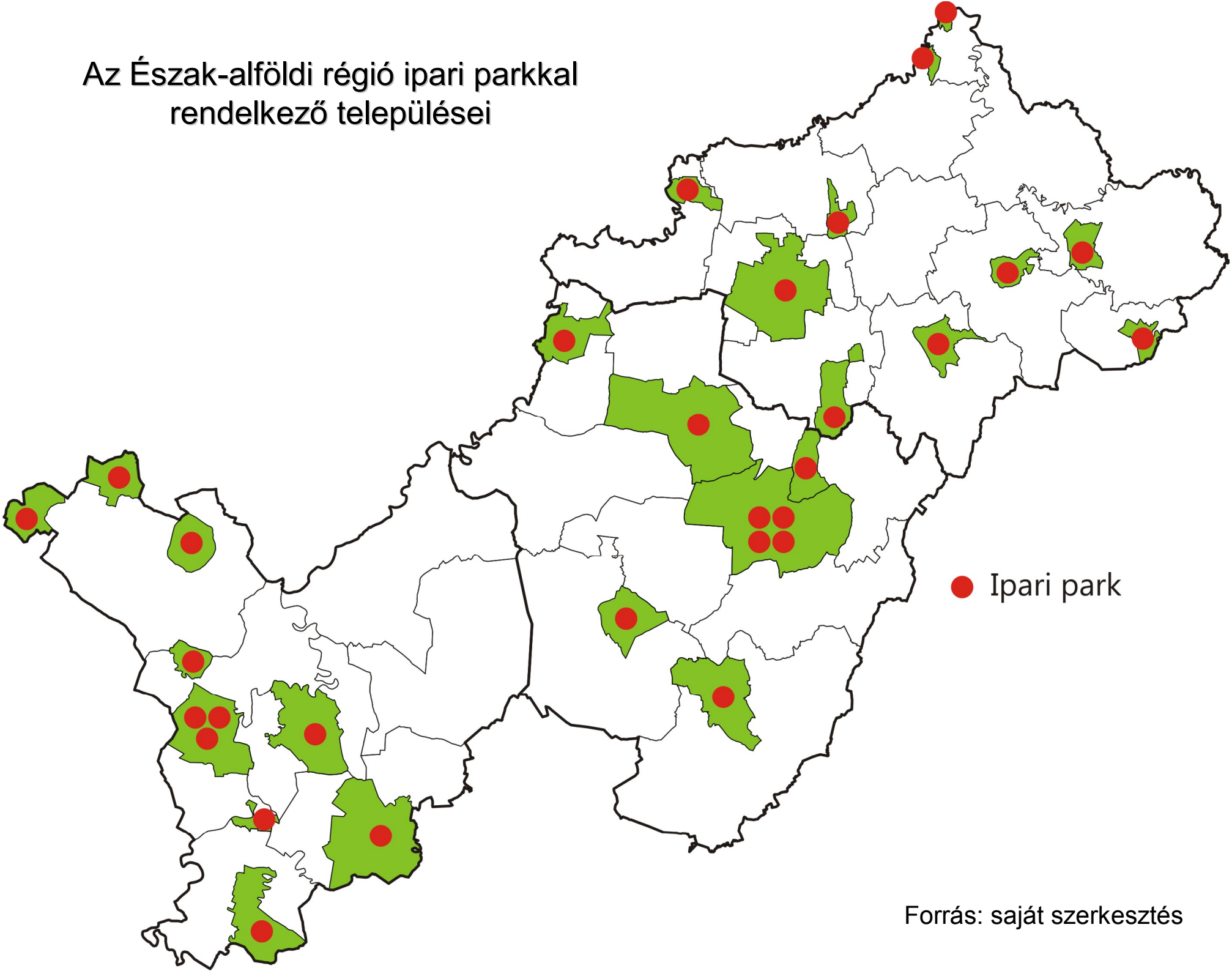

Forrás: saját szerkesztés

Kutatás-fejlesztés

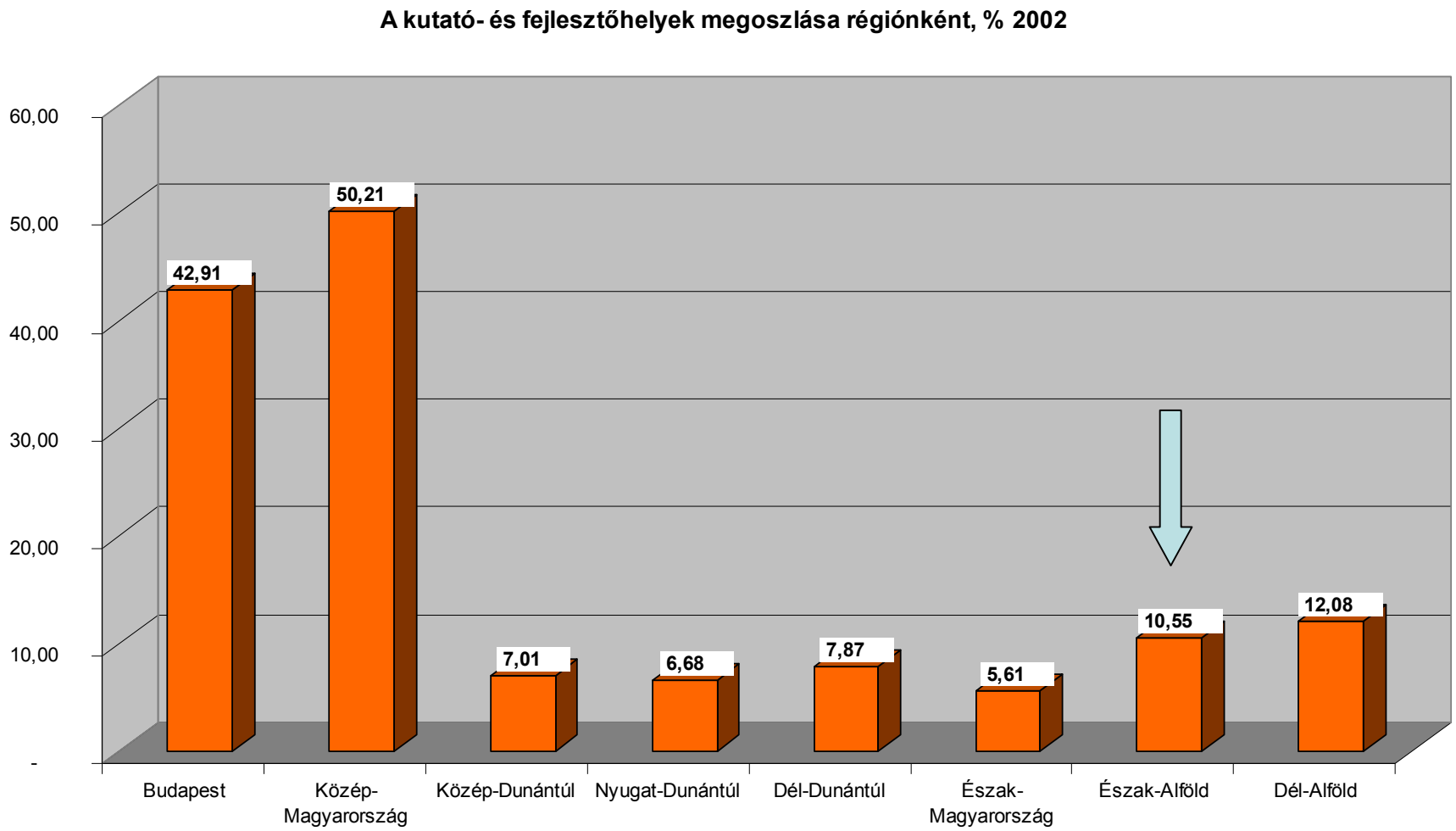

Forrás: KSH, 2002 (RIS Gál Zoltán szerkesztése)

Az élelmiszeripar értékesítés alágazati megoszlása

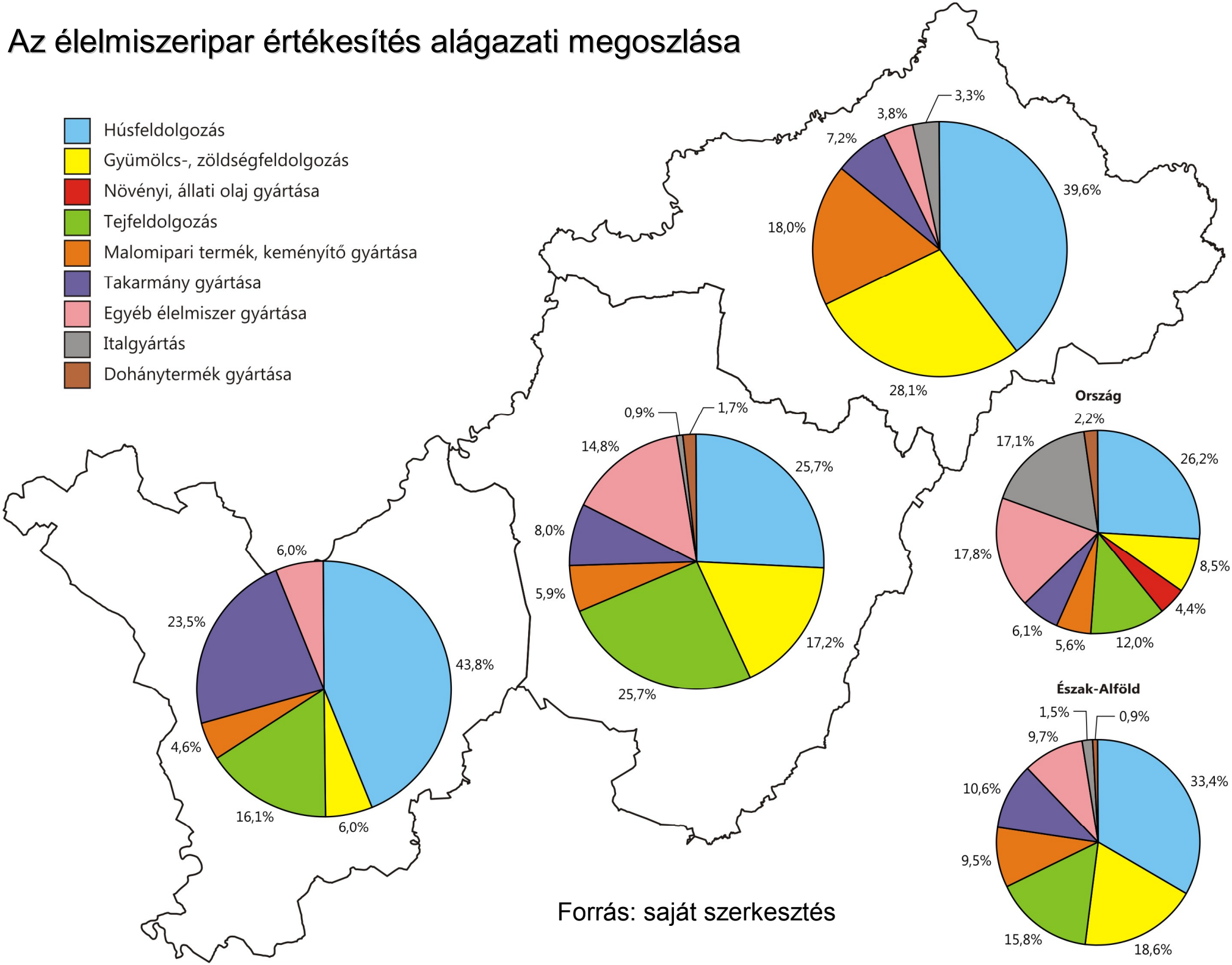

Forrás: saját szerkesztés

Az élelmiszeripar export értékesítésének alágazati megoszlása

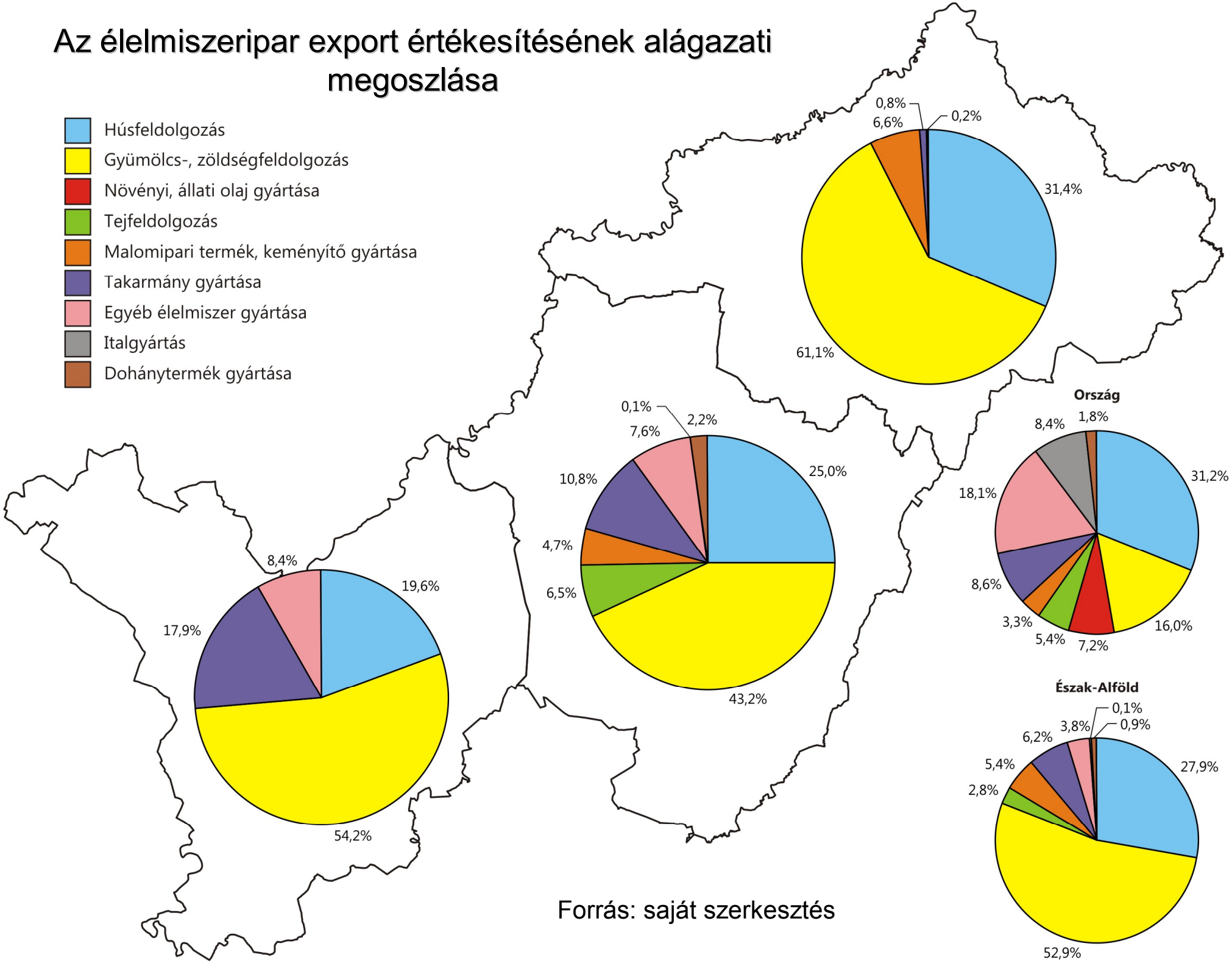

Forrás: saját szerkesztés

Az élelmiszeripar belföldi értékesítésének alágazati megoszlása

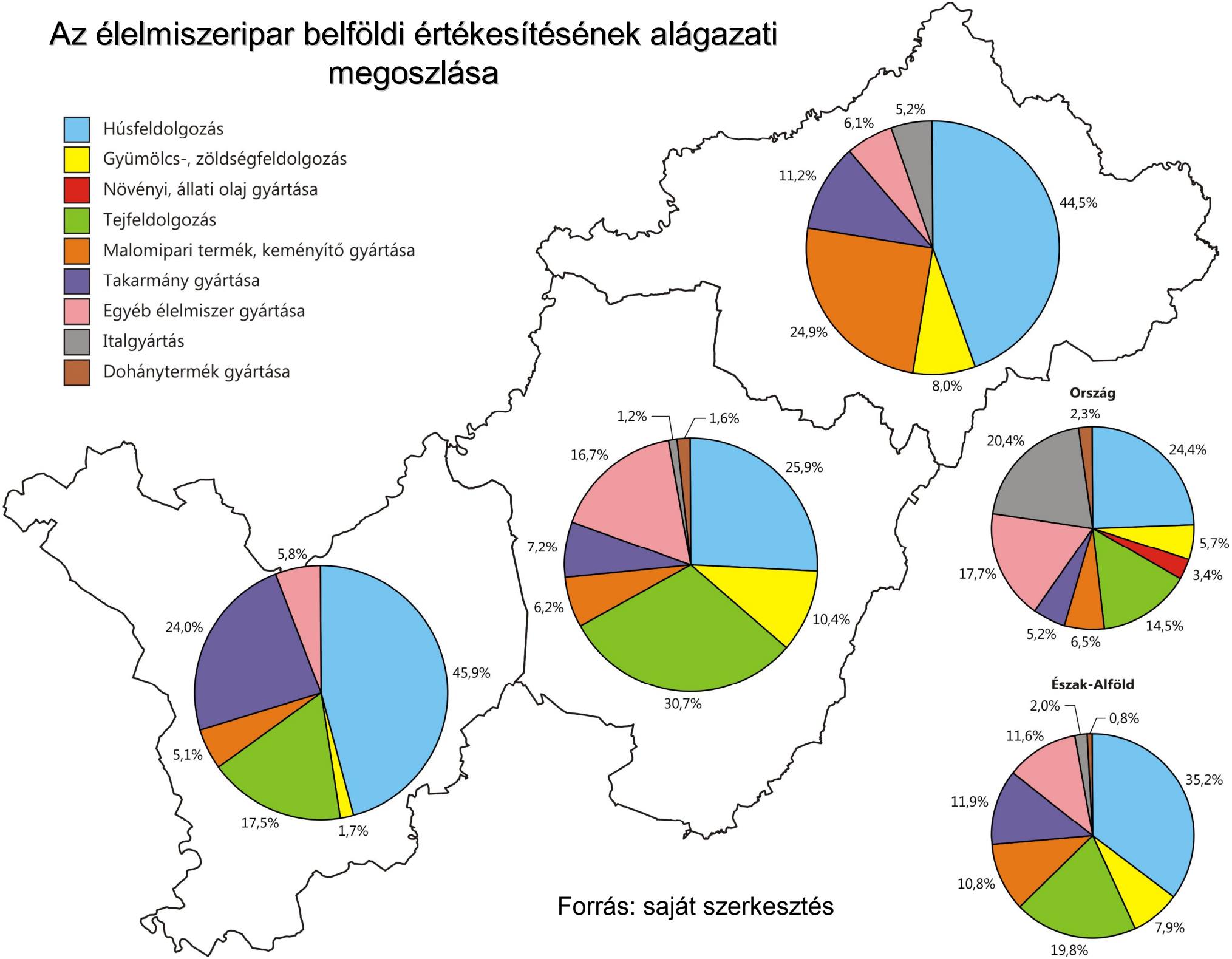

Forrás: saját szerkesztés

Az élelmiszeripari termelés alágazati megoszlása

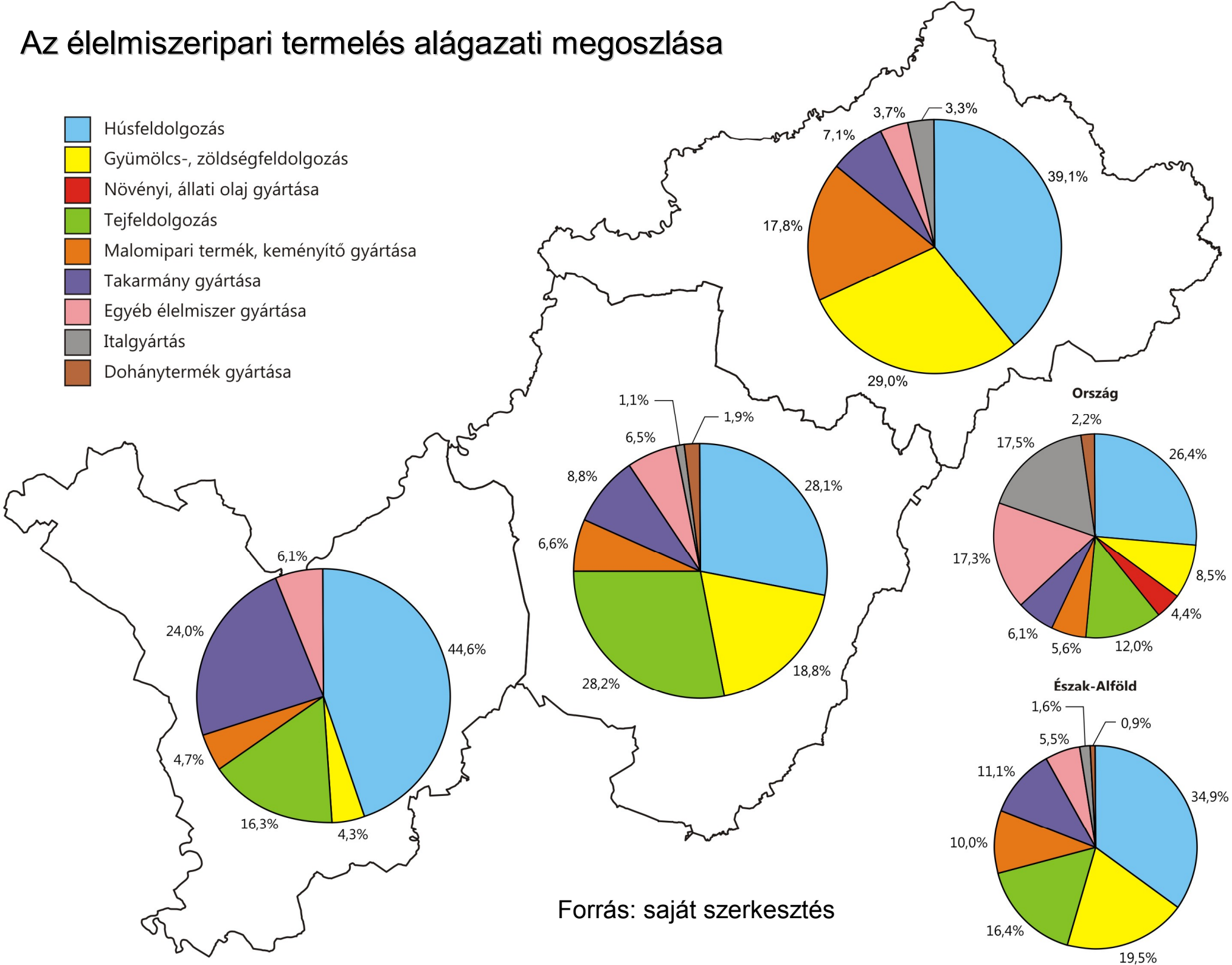

Forrás: saját szerkesztés

Az export aránya az alágazat értékesítéséből

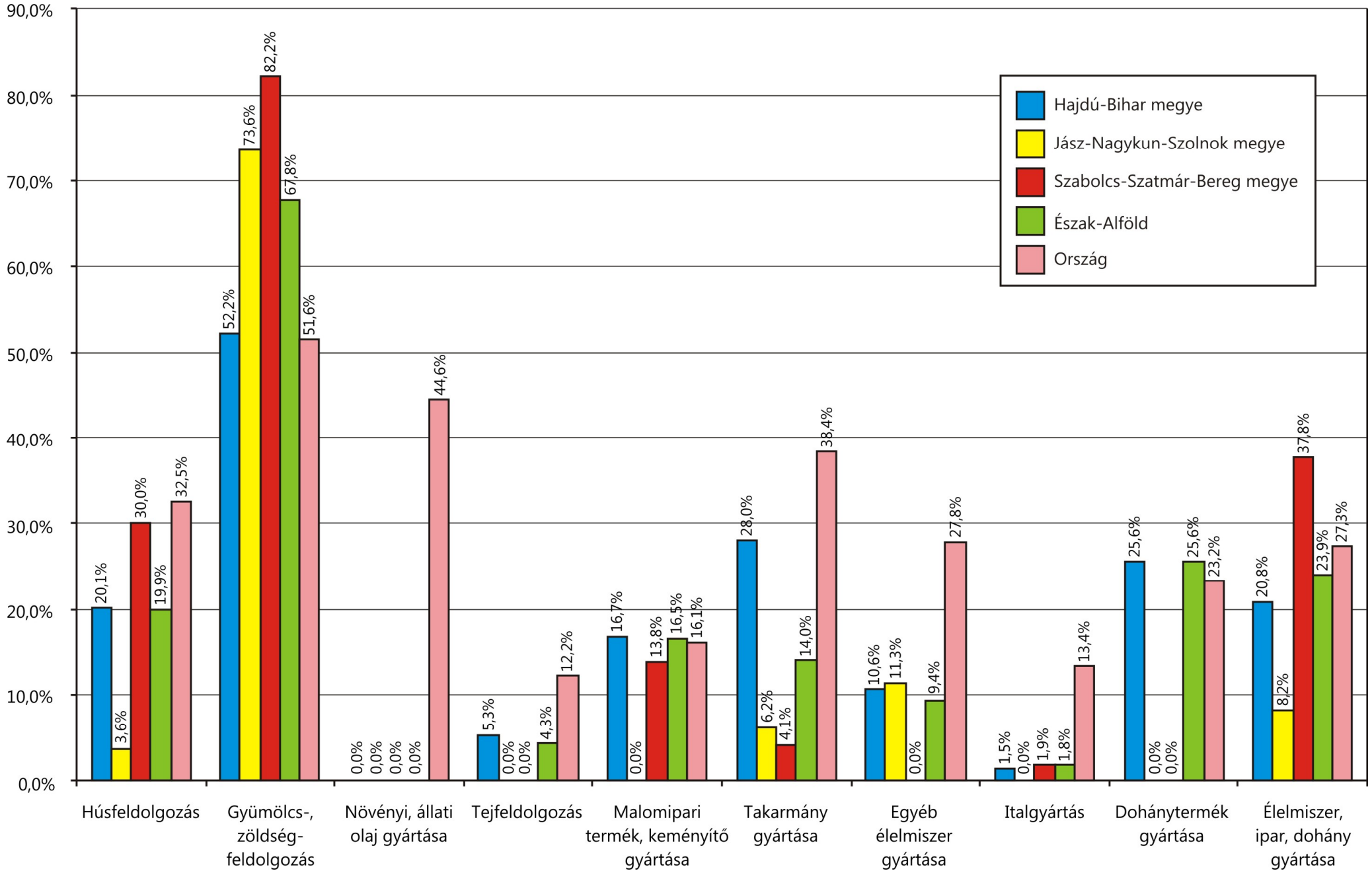

Forrás: saját szerkesztés

V. Településhálózat, lakossági infrastruktúra

- Településrendszer és településhálózat
- Településtípusok
- Lakossági infrastruktúra (vízellátás, gázhálózat, csatornázás)
- Lakásállomány

A régió felépítése V. Településhálózat, lakossági infrastruktúra

- <u>Településhálózat</u>

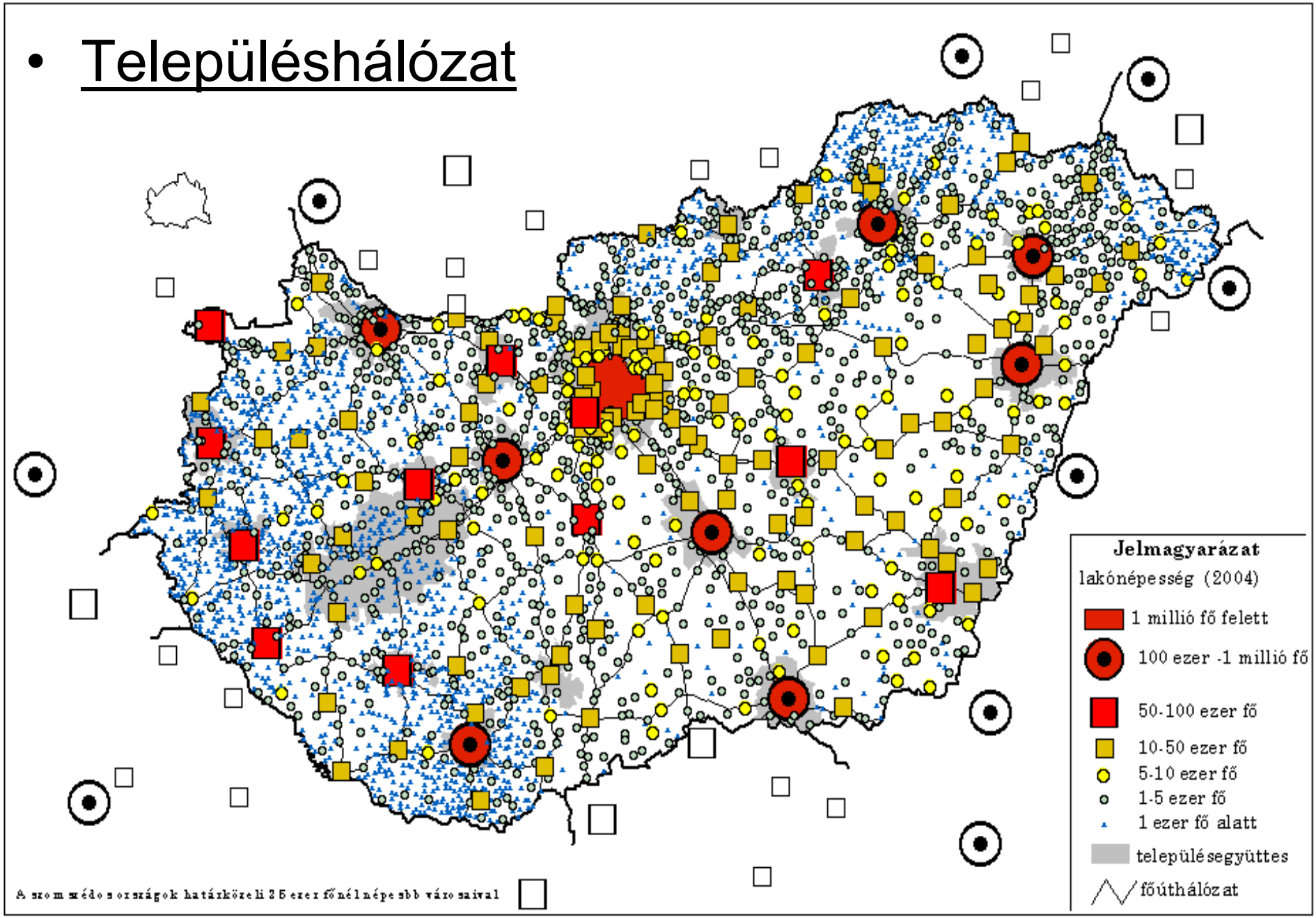

A régió felépítése V. Településhálózat, lakossági infrastruktúra

- Lakossági infrastruktúra
  - Víz, gáz, csatorna

Komfort nélküli és félkomfortos lakások és lakott üdülők aránya

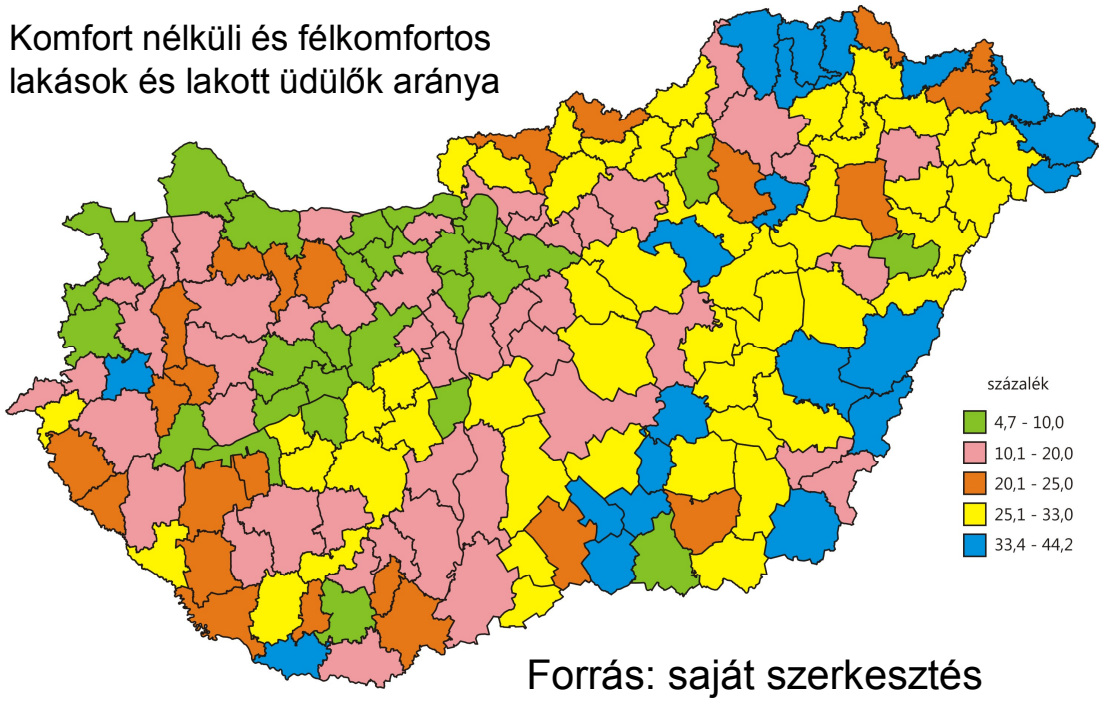

Forrás: saját szerkesztés

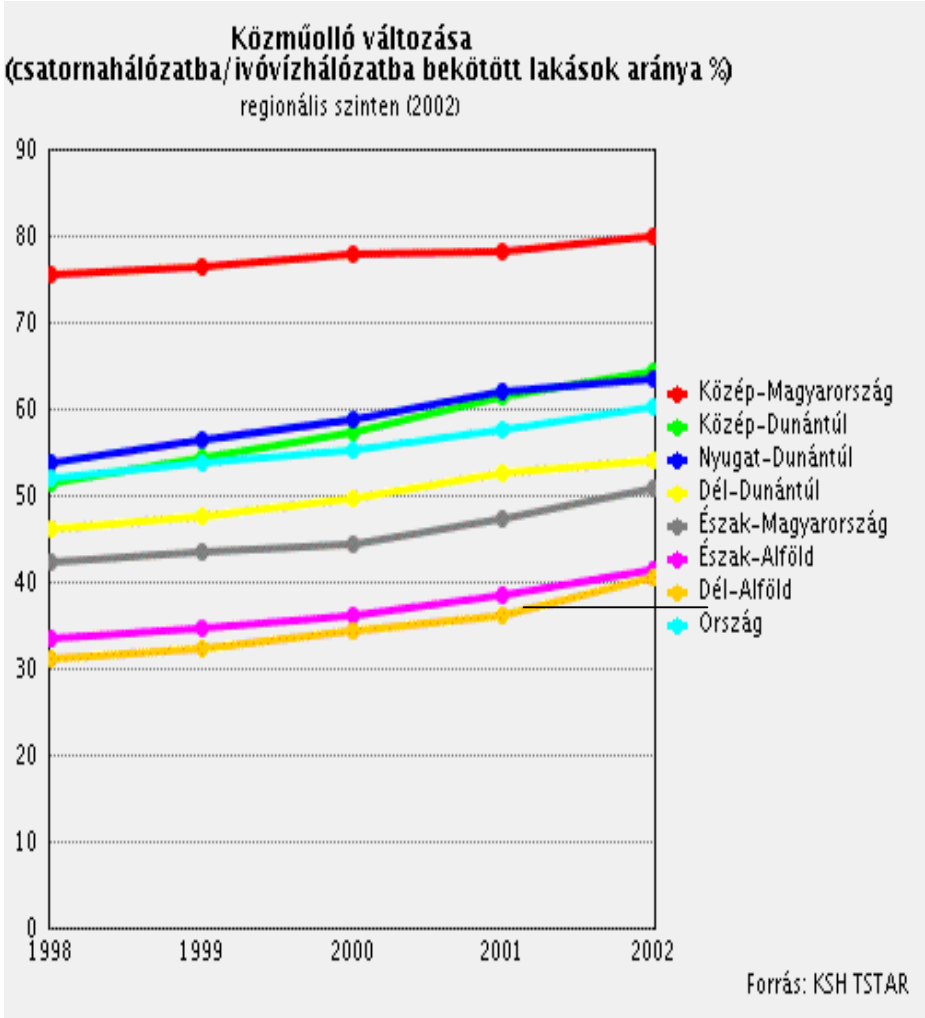

  - Lakásállomány

A régió felépítése V. Településhálózat, lakossági infrastruktúra

A lakosság aránya települési komfort kategóriánként

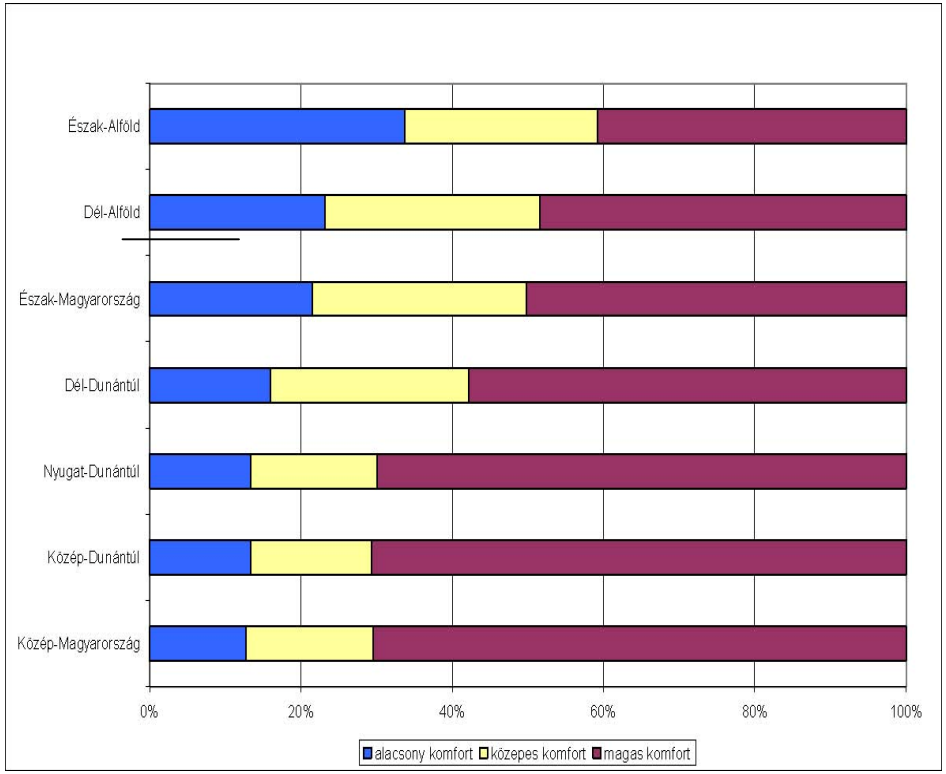

Tisztított, közcsatornában elvezetett szennyvizek aránya

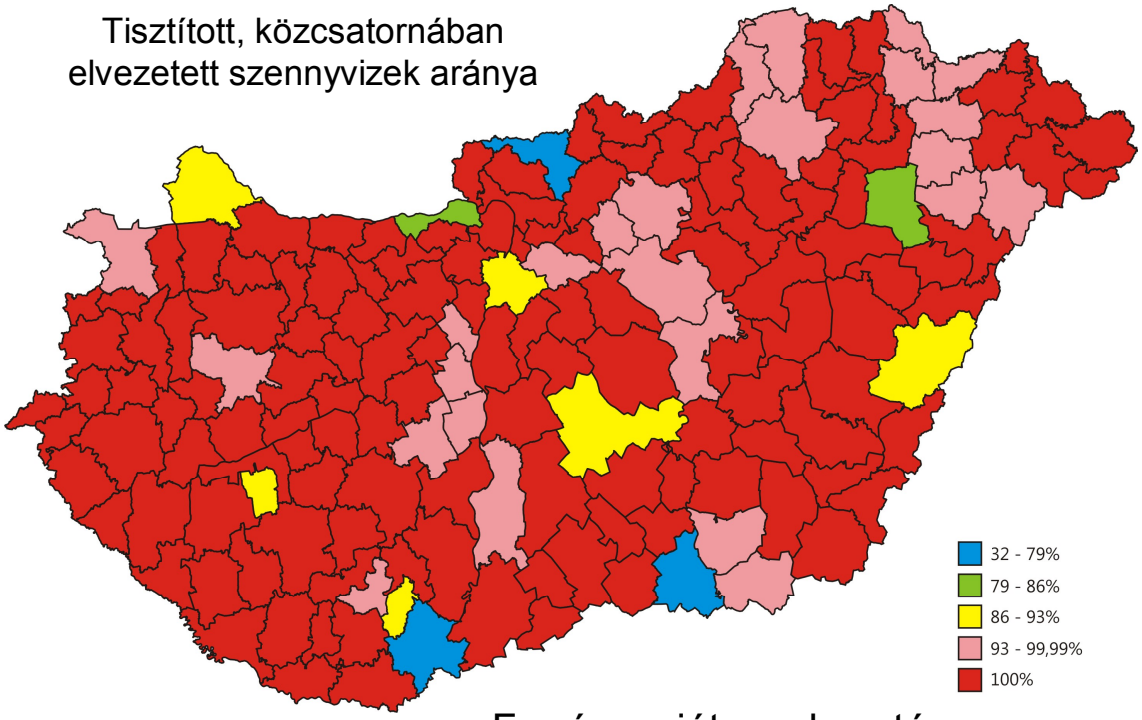

Forrás: saját szerkesztés

A régió településszerkezetének alapvető jellemzői

Régió	Település	Ebből város	A települések száma népességnagyság-kategóriák szerint					
			-499	500-900	1000-4999	5000-4999	10000-49999	50000-
Észak-Alföld	389	64	47	85	198	35	21	3
Országosan	3 152	298	1 062	674	1 136	138	122	20

Forrás: KSH

Alkalmazásban állók havi nettó keresete az Észak-alföldi régió megyéiben

	Hajdú-Bihar	Jász-Nagykun-Szolnok	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Észak-alföldi régió	Ország
Alkalmazásban állók havi nettó keresete, Ft	107 117	100 362	99 483	102 682	124 086
Nettó kereset az országos arányában, %	86,3	80,9	80,2	82,8	100,0
Nettó kereset a régiós átlag arányában, %	104,3	97,7	96,9	100,0	120,8

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis

VI. A régió összefoglaló jellemzői:

- SWOT
- Regionális különbségek és specialitások
- Régiómarketing-régióarculat

A régió felépítése VI. Összefoglalás

A régió SWOT analízise

<u>Erősségek:</u>

- Értékes természeti erőforrások (szénhidrogén, termálvíz, termőföld, magas napfénytartalom, védett területek)
- Ipari szennyezettség alacsony mértéke
- Jelentős élelmiszergazdaság
- Jelentős termelési hagyományokkal rendelkező feldolgozóipar
- Turisztikai szempontból jelentős természeti adottságok
- Kiemelkedő kutatási apparátus
- Fejlett felsőoktatási bázis

Gyengeségek:

•Szennyezett felszíni vizek és talajvizek
•Ár- és belvízveszélyes illetve aszályos területek magas aránya
•Sérülékeny vízbázisok
•Közcsatorna-hálózat kiépítettségének alacsony szintje
•A gazdaság megújulását késleltető tőkehiány
•Alacsony számú külföldi befektető
•Gépipar csekély jelenléte
•Koncentrált ipari térszerkezet
•Mezőgazdaság szétaprózottsága
•Agrárgazdaságban alacsony szintű szervezettség, érdekvédelem
•Turisztikai infrastruktúra nem megfelelő színvonala
•Nemzetközi kapcsolatok erősítését nehezítő vasúti összeköttetés (Bp-Kelebia vonal)
•Alacsony kiépítettségű transzverzális közlekedési hálózat
•Kedvezőtlen demográfiai helyzet
•Magas munkanélküliség

Lehetőségek:

•Határon átnyúló együttműködések erősítése
•Nagyobb arányú külföldi befektetések
•Logisztikai szerepkör erősítése
•Javuló forgalmi helyzet kedvezően hat a nemzetközi, és országon belüli kapcsolatokra
•Innovációs potenciál erősödése

Veszélyek:

•Szomszédos államokkal való környezetvédelmi együttműködés elmaradása károsan befolyásolhatja a környezetállapotát
•Az Európai Unió agrár- és regionális politikájának kedvezőtlen változása súlyos problémákat okozhat a mezőgazdaságban és az élelmiszergazdaságban
•Autópálya és gyorsforgalmi út építések, vasúti fejlesztések késlekedése rontja a régió gazdasági versenypozícióit

VII. A régió jövőképe:

- NFT II.
- ROP

A régió stratégiai céljai a jövőben

- A régió stratégiai helyzetére és humánerőforrására építő versenyképes, piacvezérelt és innováció-orientált gazdaság továbbfejlesztése („Dinamikus-régió”)
- A régió természeti, környezeti rendszereinek kialakítása, megőrzése és fenntartható használata, a környezet értékként való kezelése („Öko-régió”)
- A régióban az egészséges élet lehetőségeinek biztosítása, a kapcsolódó endogén potenciál hasznosítása („Egészséges-régió”)
- A régió versenyelőnyeire alapozott piacvezérelt és innováció-orientált agrárvertikum kialakítása („Agrár-régió”)
- A régió területi különbségeinek mérséklése és a társadalmi kohézió erősítése, a foglalkoztatás bővítése („Esélyteremtő és Felzárkózó-régió”)

Formálódó határrégiók és új interregionális együttműködések

Forrás: saját szerkesztés

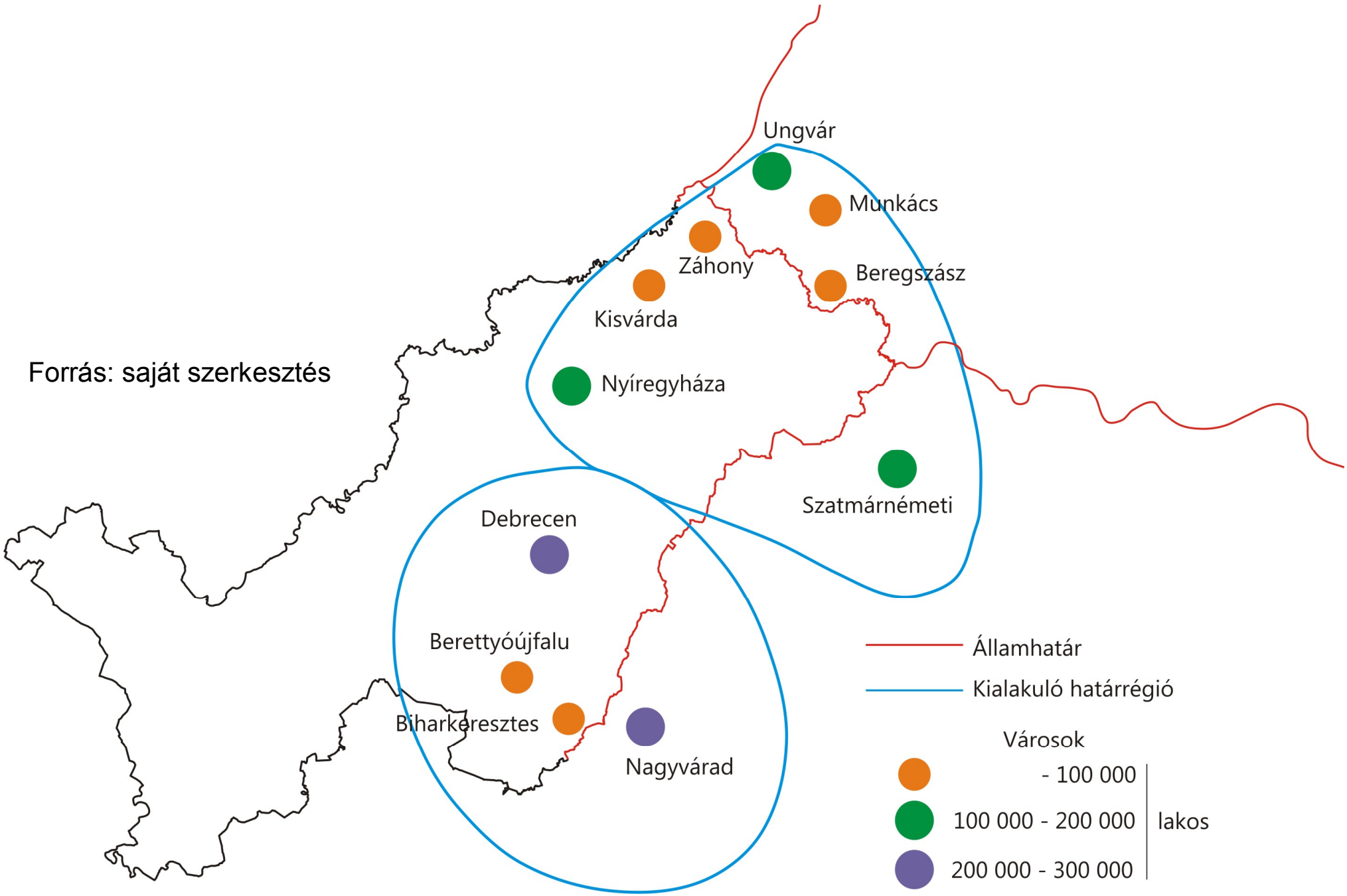

Potenciális város-város és város-falu együttműködések az Észak-alföldi régió határtérségében

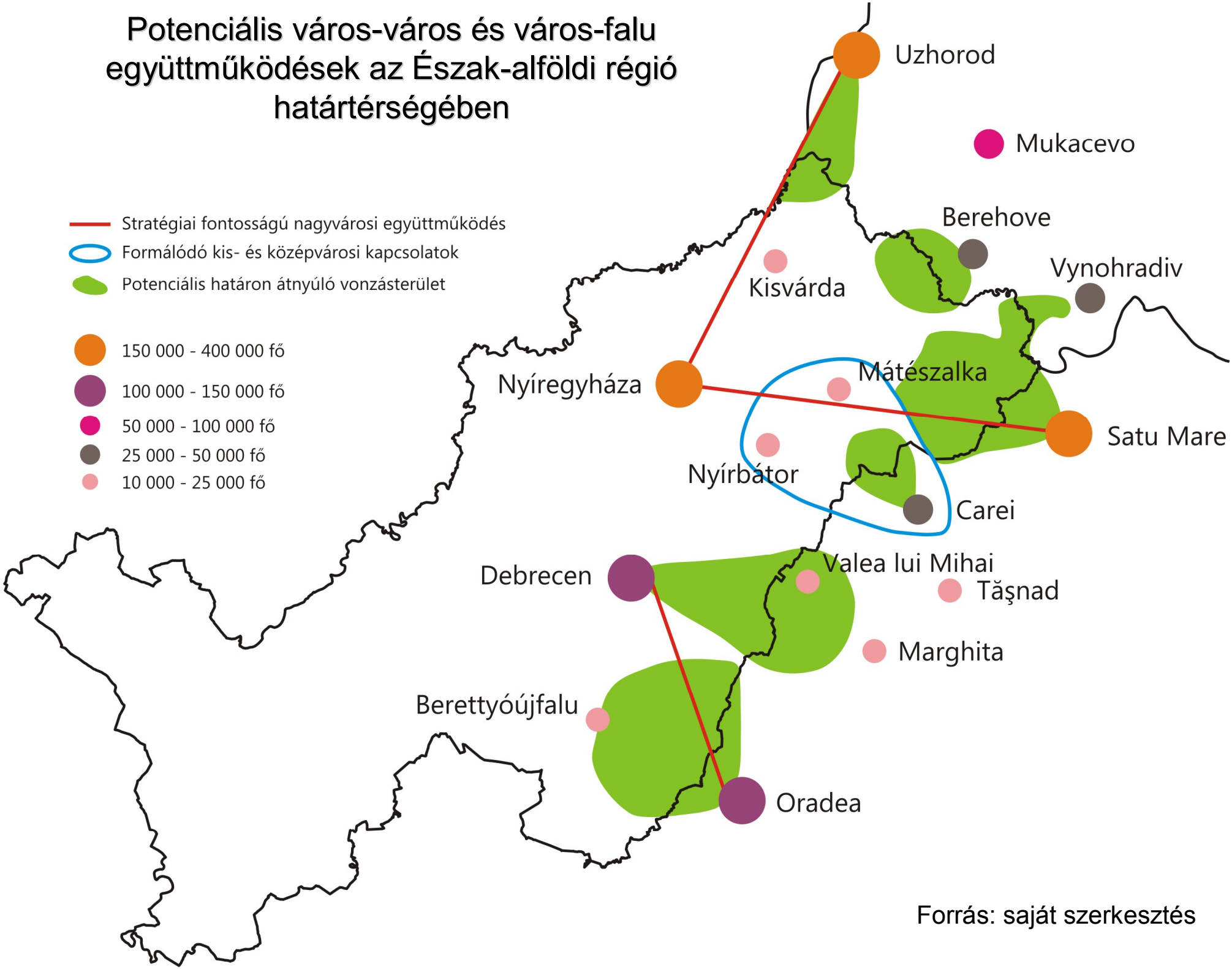

Forrás: saját szerkesztés

Az összeállítás forrásai:

- A foglalkozási, jövedelmi és fogyasztási jellemzők különbségei, Bp., KSH
- A foglalkoztatás és a munkanélküliség regionális különbségei, Bp., KSH, 2010
- A gazdasági folyamatok regionális különbségei Magyarországon 2008-ban, Bp., KSH,
- A lakásépítés jellemzői az Észak-Alföldön, 2000-2007, Bp., KSH,
- Ambrus Zoltánné: Helyzetkép a régió városairól: Észak-Alföld, Debrecen, KSH, 2005
- Az Alföld közlekedési helyzete, 2009, Bp., KSH,
- Az észak-alföldi kistérségek fontosabb adatai, 2007, Bp., KSH,
- Az Észak-Alföldi Régió Turizmusfejlesztési Stratégiája, 2009-2013, http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/dokumentumtar/7BD68008979A0D2BC125757E00380F0C/$file/eszak-Alfuld.pdf?OpenElement
- Az oktatás strukturális változásai az Észak-Alföldön, 2000-2005, Bp., KSH,
- Baranyi B. – Nagy J.: Regionalitás, területfejlesztés és modernizáció az Észak-alföldi régióban, Debrecen, Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja, 2008

Az összeállítás forrásai:

- Baranyi Béla: Észak-Alföld, Pécs, Bp., Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja, 2008
- Enyedi Gy.-Horváth Gy. (szerk.) 2002: Táj, település, régió. Magyar tudománytár 2. MTA Társadalomkutató Kp. – Kossuth kiadó Bp.
- Észak-Alföldi Operatív Program
- Észak-Alföldi Regionális Szakképzési - Fejlesztési Stratégia, 2009-2013
- Hanusz Árpád: A turizmus, mint területfejlesztő tényező az Észak-Alföldi régióban, http://geography.hu/mfk2001/cikkek/Hanusz.pdf
- Ipari parkok, vállalkozási övezetek az Észak-Alföldön, Bp., KSH,
- Karátson D. (szerk.) 2000: Pannon enciklopédia, Magyarország földje. Kertek kiadó Bp.
- Kovács Tibor: Magyarország régiói, Bp., KSH, 2003
- KSH kiadványok
- Kutatás-fejlesztés az Észak-Alföldön, 2000-2005, Bp., KSH,
- Lakásépítések az Észak-Alföldön, 2000-2009, Bp., KSH, 2010
- Magyarország Atlasza 2001: Cartographia Bp.
- Magyarország kistérségei, Debrecen, KSH, 2000

Az összeállítás forrásai:

- Marosi Anikó: A magyar régiók mezőgazdasága: Észak-Alföld, Bp., KSH, 2001
- Mészáros E. – Schweitzer F. (szerk.) 2002: Föld, víz, levegő. Magyar tudománytár 1. MTA Társadalomkutató Kp. – Kossuth kiadó Bp.
- Munkaerő-piaci folyamatok az Észak-Alföldön, 2000-2007, Bp., KSH,
- Országos Területfejlesztési Koncepció (helyzetértékelés 2005)
- Perczel Gy. 2003: Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó Bp.
- Reszler Györgyné: Turizmus, idegenforgalom a magyar régiókban: Észak-Alföld, Debrecen, KSH, 2002
- Tímár J. – Velkey G. (szerk.) A Dél-Alföldi Régió Területfejlesztési Koncepciója 1999. MTA RKK ATI
- Vállalatok humánerőforrás-gazdálkodási jellemzőinek vizsgálata az Észak-Alföldi, KSH, 2003
- Volter Edina: Magyarország keleti és határ menti kistérségeinek helyzete és perspektívái a rendszerváltást követő években, Bp., Trefort Kiadó, 2008
- http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2007/1/07_Racz.pdf
- http://www.eski.hu/new3/adatok/regio/Regiotanulmany_I_3.0.pdf
- http://www.fejlesztespolitika.gov.hu/dokumentumok